

UČNI NAČRT
PROGRAM WALDORFSKE OSNOVNE ŠOLE:

SLOVENŠČINA

KAZALO

1. OPREDELITEV PREDMETA	3
2. SPLOŠNI CILJI PREDMETA.....	5
2.1. PRVO TRILETJE.....	5
2.2. DRUGO TRILETJE.....	6
2.3. TRETJE TRILETJE.....	8
3. OPERATIVNI CILJI.....	9
3.1. PRVO TRILETJE.....	9
3.1.1. JEZIKOVNI POUK	9
3.1.2. KNJIŽEVNI POUK	19
3.2. DRUGO TRILETJE.....	26
3.2.1. JEZIKOVNI POUK	26
3. 2. 2. KNJIŽEVNI POUK	34
3. 3. TRETJE TRILETJE.....	45
3. 3. 1. JEZIKOVNI POUK	45
3. 3. 2. KNJIŽEVNI POUK	51

4. DIDAKTIČNA PRIPOROČILA IN MEDPREDMETNE POVEZAVE	64
4. 1. PRVO TRILETJE.....	64
4. 2. DRUGO TRILETJE.....	65
4. 3. TRETJE TRILETJE.....	66
5. KATALOG ZNANJA (MINIMALNI STANDARDI ZNANJA).....	69
5.1. PRVO TRILETJE.....	69
Jezikovni pouk:	69
Književni pouk:	70
5.2. DRUGO TRILETJE.....	71
Jezikovni pouk:	71
Književni pouk:	72
5.3. TRETJE TRILETJE.....	74
Jezikovni pouk:	74
Književni pouk.....	76

1. OPREDELITEV PREDMETA

Jezik je naše najpomembnejše sredstvo medsebojnega razumevanja in je zaradi tega prvenstveni pripomoček pri izobraževanju. Obenem ima tudi zelo pomemben vpliv na oblikovanje otrokovega razvoja, zato je negovanje jezika osrednja vzgojna naloga Steinerjeve waldorfske pedagogike. Namen učnega načrta je učitelja spodbuditi k negovanju jezikovnih veščin in zavesti pri vseh predmetih. Brez dvoma ima poučevanje materinščine ključno vlogo v celotnem izobraževanju

V svoji osnovni obliki je jezik sposobnost »jezikovnega duha« katerega modrost lahko zmeraj znova občudujemo odkrivamo in doživljamo skozi oblikovanje besed in zven, kot tudi v slovničnih ujemanjih. Z uporabo jezika se vsak človek udeležuje ustvarjanja »jezikovnega duha« in se z njim povezuje kot individuum. To individualno dejanje je hkrati izraz jaza.

Ker je cilj waldorfske pedagogike omogočiti mlademu človeku dostop do njegovega jaza s pomočjo učnih vsebin, ima pouk jezika in nega le tega pomembno vlogo.

Naloga poučevanja je nagovoriti učenca v njegovi polnosti mišljenja, občutja in hotenja, kar se še posebno močno izraža pri pouku materinščine.

V treh stopnjah zgodnjega otroštva, pridobitvi vzravnosti, učenju govorjenja in razvoju mišljenja, ima jezik posredniško vlogo. Z določenega stališča je govor ponotranjeno gibanje in mišljenje ponotranjen govor. Jasno je napredovanje od gibanja in kretnje h govoru in od govora k mišljenju. V tej notranji preobrazbi gibanja deluje jezik kot oblikovalna sila v otrokovem razvoju.

Razmerje med gibanjem in krettnjo, govorom in mišljenjem je ključno za vse vidike jezikovnega poučevanja. Na vseh ravneh jezikovnih izkušenj – od oblikovanja glasov, črk abecede, ritma, stavčne strukture – najdemo preobrazbo gibanja in kretnje. Naloga jezikovnega poučevanja v osnovni šoli je razširiti otrokov spekter jezikovnih izkušenj.

Vse to se odraža ob dramatizaciji, saj se preko analize misli v odlomku pozornost preusmeri na ritem sintakse, išče se pomen in učinek glasov, katere je umetnik uporabil in končno se na odru izrazi celota kot gib in kretnja.

Pri pouku slovenščine je pomemben vrstni red: od poslušanja in pripovedovanja do pisanja oz. zapisovanja in kot zadnje branje tistega, kar so pred tem govorili in zapisovali. Najboljša pot do dobrega branja je veliko kvalitetnega govorjenja, poslušanja in zapisovanja. Pri tem ima posebno vrednost predstavitev mladinske literature kot tudi lirike , epike in drame oziroma kasneje literarnih oblik pripovedi in romana

Končni namen jezika je najboljše praktično in ustvarjalno obvladovanje poslušanja, govorjenja, branja in pisanja.

2. SPLOŠNI CILJI PREDMETA

2.1. PRVO TRILETJE

- Ob učenju slovenskega jezika si učenci pridobivajo pozitivno voljno, čustveno in razumsko razmerje do okolja,
- zavedajo se, da je slovenski jezik državni jezik, zato si ob učenju oblikujejo tudi narodno zavest,
- pričenjajo se zavedati jezika kot sredstva za medsebojno sporazumevanje in izražanje svojih misli in občutkov.
- s pomočjo poslušanja, govorjenja, pisanja in branja si povečujejo zmožnost delovanja v okolju ter spoznavanja in izražanja predmetnega, duhovnega in domišljjskega sveta,
- postopno prehajajo od uporabe pogovornega jezika do obvladovanja knjižnega jezika,
- ob poslušanju in pripovedovanju si krepijo zmožnost za spoštovanje mnenj drugih in samozavest ob izražanju lastnih misli, opažanj, doživljajev, želja, izkušenj, domišljije in ustvarjalnosti,
- pouk maternega jezika omogoča učencem, da se uče pozornosti do predmetov, bitij in dogajanj v okolju, zato je poučevanje slovenščine pomembno izhodišče za razvoj socialnosti,
- risanje oblik je predhodnica učenja pisanja in pri učencih vzpodbuja veselje do gibanja, razvija prostorsko orientacijo, krepi natančnost opazovanja in sposobnost

doslednega prerinovanja. Ob vsem tem pa je močno poudarjena skrb za razvoj estetskega čuta,

- ob učenju pisanja črk, ki izhaja iz slike, se učenci povezujejo s stvarnostjo in si razvijajo slikovno predstavljalnost. Soglasniki učence povezujejo z dogajanjem v zunanem svetu, ob doživljanju kvalitet posameznih samoglasnikov pa začutijo različne kvalitete duševnih stanj,
- urijo memoriranje umetniških besedil in ob recitacijah oblikujejo ter doživljajo ritem in sporočilo pesmi,
- sprejmejo vlogo v krajši gledališki igri, se vanjo vživijo, jo gibalno in govorno interpretirajo. Poleg doživljajske komponente si ob tem razvijajo sposobnost jasnega in glasnega nastopa pred publiko. V prvem triletju je nastop večinoma vezan na zborovsko recitacijo, zato si ob tem krepijo tudi občutek skupinske odgovornosti,

2.2. DRUGO TRILETJE

- Še vedno je izredno pomembno negovati govorjenje in poslušanje s skrbnim poudarkom na izražanju v knjižnem jeziku. Učenci morajo v tem obdobju razlikovati med pogovornim in knjižnim jezikom,
- zavedajo se, da je slovenski jezik državni jezik, zato si ob učenju oblikujejo tudi narodno zavest,
- to je čas, ko se učenci srečajo z zgodovino in geografijo, z življenjem rastlinskega in živalskega sveta in ti predmeti ponujajo veliko možnosti za srečevanje z različnimi neumetnostnimi besedili. Preko njih si učenci pridobivajo različne informacije, spoznavajo domačo in tujo kulturo ter s tem bogatijo svoje osebno življenje,

- ob koncu obdobja jim taka besedila služijo za govorne nastope. Za dober govorni nastop pa morajo biti sposobni iz besedila izluščiti bistvo, vsebino obnoviti in jo podkrepiti s svojimi razmišljanji in ugotovitvami. Ob tem si razvijajo sposobnost presojanja.
- učenci spoznavajo, da sta govorjenje in pisanje zapleteni miselni dejavnosti, na kateri se je potrebno pripraviti, zato si pri takem delu razvijajo natančnost in sistematičnost. Zavedati pa se pričenjajo tudi pomena in potrebe jezikovnega izpopolnjevanja. Tako si ustvarijo dobre pogoje za uspešno pravorečno in pravopisno napredovanje,
- srečujejo pa se tudi z umetnostnimi besedili. Še vedno z veliko skrbjo negujemo memoriranje poezije, ki jo učenci individualno recitirajo. V vsakem triletju naj bi samostojno pripravili vsaj eno predstavo, v kateri mora nastopiti vsak učenec. Ob tem si bogatijo besedni zaklad, krepijo si razločno in pravilno knjižno izgovorjavo, ob uživanju v vlogo pa si razvijajo osebni odnos do dramske gledališke vsebine in razvijajo ustvarjalnost,
- učenci redno poslušajo učiteljevo pripovedovanje ali branje proze. Vzpodbuja se jih k samostojnemu branju, ponudi se jim primerno literaturo, prav tako se jih opogumlja, da izrazijo lastna zanimanja. Ob vsem tem razvijajo sposobnost poslušanja, branja in razumevanja literature,
- to obdobje daje velik poudarek samostojnemu pisanju. Pomembno je gojiti istočasno lepoto in pravilnost napisanega. Prav tako pa se poudarja tudi skladnost med povedanim in napisanim,
- na jezikovnem področju stopijo v ospredje tista področja jezika, ki se nanašajo na razliko med akcijo in reakcijo, med posrednim in neposrednim, saj učencem pomagajo razvijati realen odnos do sveta,

- učenci se v tem obdobju »potopijo » v živo materijo jezika in uživajo v njegovi lepoti, urejenosti, izgovorjavi in vsebini.

2.3. TRETJE TRILETJE

- Učenci sprejemajo ustrezna ustna in pisna umetnostna in neumetnostna besedila. Ob tem si pridobivajo različne informacije, spoznavajo domačo in tujo kulturo ter bogatijo svoja osebna življenja. Ob razmišljanju si razvijajo logično mišljenje, sklepanje, vrednotenje in utemeljevanje ter upoštevanje drugačnih mnenj,
- zavedajo se, da je slovenski jezik državni jezik, zato si ob učenju oblikujejo tudi narodno zavest,
- učenci tvorijo ustrezna ustna in pisna besedila, se pogovarjajo in govorno nastopajo. Ob tem si krepijo samozavest in zmožnost spoštovanja drugačnega mnenja. Spoznavajo, da sta govorjenje in pisanje zapleteni dejavnosti, zavedajo se pomena učenja maternega jezika,
- razvijajo pravorečne in pravopisne sposobnosti. Spoznavajo vlogo slovenskega jezika v širšem prostoru,
- razvijajo sposobnost branja, razumevanja in vrednotenja književnosti. Poslušajo učiteljevo pripovedovanje in branje poezije in proze. Razvijajo sposobnost razumevanja in vrednotenja dramatike. Naučijo se daljše dramsko besedilo in ob tem preizkušajo svoje sposobnosti vživljanja v različne like. Ob nastopu pa doživijo veličino umetniškega dela in si pridobivajo samozavest,
- pripravijo se za samostojno ustno predstavitev projektnega dela in ob tem urijo jasnost izražanja misli in pomen lepega, razločnega govora,
- spoznavajo slovensko in svetovno mladinsko književnost in si ob tem pridobivajo literarnovedne pojme.

3. OPERATIVNI CILJI

3.1. PRVO TRILETJE

3.1.1. JEZIKOVNI POUK

3. 1. 1. 1. Poslušanje in govorjenje

Waldorfska pedagogika poskuša gojiti in spodbujati pomen ustnih jezikovnih zmožnosti otrok in s tem neguje pismenost. V celotnem učnem načrtu imata ključno vlogo govorjenje in poslušanje; različne verze otroci recitirajo in se jih učijo na pamet od prvega dne prvega razreda skozi vsa leta šolanja.

Učenci se postopoma pridružijo učitelju in recitirajo v zboru. Individualnost govora (zven, ritem, melodija) se prilagaja zborovskemu govoru in nadosebnemu. Vaje z govornimi ritmi vzpodbujajo razvoj učenčeve pozornosti na hitrost in ritem govora. Melodija in notranja plastičnost jezika omogočata negovanje jasnega, artikuliranega govora in razvoj slušnega razumevanja.

Proti koncu triletja vedno več otrok tudi samih recitira pred razredom.

Učenci uživajo tudi v učenju povedi, odlomkov in zgodb, ki jih je za njih pripravil učitelj in je njihov jezik čist, umetniški, bogat in ustreza pomenu zgodbe. Govorjeno besedo spremlja gibanje v prostoru. Tako se hitreje učijo na pamet, obenem pa vadijo orientacijo in koordinacijo, posamič in v skupini. Naučijo se slediti ustnim navodilom.

Vsak dan poslušajo svoji starosti primerne zgodbe. Poslušajo ljudske pravljice in pravljice bratov Grimm, basni, legende, zgodbe iz Stare zaveze, ljudske pripovedi in zgodbe iz narave.

Začutijo in prepoznajo posebnosti jezikovnega sloga in načina pripovedovanja v pravljicah, basnih, zgodbah iz Stare zaveze in drugih zgodbah.

S poslušanjem razvijajo učenci občutek za stil – slog in pripovedne strukture.

Trden del vsakodnevnih dejavnosti je ustno obnavljanje zgodbe minulega dneva in pripovedovanje doživetij znotraj in zunaj šole (jutranje novice). Tak ostaja skozi vse šolanje. Na začetku zgodbo obnavljajo prostovoljci, toda vsak učenec bi moral biti zmožen stati pred razredom in ponoviti del zgodbe; če je potrebno, z neopazno pomočjo učitelja, upoštevajoč starosti ustrezne načine, ki razvijajo veščine pripovedovanja.

Z obnavljanjem pravljic, basni, legend in zgodb o stvarjenju sveta razvijamo ter oblikujemo govor. Ko gledamo, da otrok pravilno govori, polagamo temelje pravilnemu pisanju.

Na začetku glavne ure učenci pripovedujejo jutranje novice, doživetja znotraj in zunaj šole. To ponavljajoče pripovedovanje in ustno obnavljanje slišanih zgodb je negovanje izvirne oblike učenčevega govora, hkrati pa pomaga graditi prehod od narečja k omikanemu pogovornemu jeziku.

V prvem triletju učenci:

- vsakodnevno recitirajo poezijo, tudi daljše pesmi, v povezavi z letnimi časi, prazniki, i zštevanka, ljudske pesmi, pesmi o živalih, pesmi domačih in tujih avtorjev,
- recitirajo šaljive pesmi in opisovalna, rimana besedila, kjer ritem gladko teče od vrstice do vrstice in jih sestavi učitelj, izvirajo pa iz učne snovi glavne ure v posameznem razredu,
- učenci recitirajo v krogu, v zboru, v manjših in večjih skupinah in kot posamezniki pred razredom,

- govorniki enostavne govorne vaje in lomljenke jezika v zboru, manjših skupinah in kot posamezniki in ob tem vadijo jasno izgovorjavo,
- ob uporabljanju naravnih ritmov in ustrezne intonacije pridobivajo občutek za postavljanje ločil in za stavčne strukture,
- ko recitirajo na opisan način, oživljajo in doživljajo moč jezika in različne jezikovne sloge,
- raziskujejo različne lastnosti ustnega izražanja – naglaševanje glagolov, opisovalnih elementov ali imen,
- doživljajo lastnosti besednih vrst in razpoloženja, ki ga posamezne besedne vrste ustvarjajo,
- učenci tako spoznajo različno artikulacijo vprašanj, trditev, ukazov in vzklikov, ter ločijo med besedami, ki opisujejo aktivnosti, stvari in lastnosti,
- razvijajo čut za dolge in kratke glasove kot osnovo za pravopis (predvsem pri petju),
- ob govorjenju in poslušanju doživijo izražanje čustvenih kvalitiet kot so presenečenje, radovednost, zanikanje, voljnost, navdušenje in podobno,
- pripovedujejo jutranje novice sošolcem in učiteljem,
- s pomočjo posebne pozornosti sošolcev in učitelja negujejo izvorno obliko svojega govora in gradijo prehod k izražanju v knjižnem jeziku,
- gradijo medsebojno zaupanje,
- poslušajo učitelja in druge otroke in v obeh vlogah, torej v vlogi poslušalca in pripovedovalca, doživljajo medsebojno povezanost,
- priključijo v spomin zgodbo, ki jo je prejšnji dan povedal učitelj, in jo ustno obnovijo,
- odgovarjajo na učiteljeva vprašanja v povezavi z vsebino poslušanih in prebranih zgodb,
- sprejemajo igre vlog in sodelujejo v krajših predstavah znotraj razreda,
- na šolskih praznikih in pri razrednih gledaliških igrah se na odru predstavljajo tudi širši javnosti,
- razvijajo sposobnost poslušanja in govorjenja kot osnovo medsebojnega sporazumevanja na zgoraj omenjene načine: pogovarjajo se med seboj, z učitelji,

pripovedujejo o svojih doživljajih, mislih in dejanjih, o sanjah, o svoji okolici in ljudeh, s katerimi živijo, o starših, sorodnikih in prijateljih, knjigah, ki so jih brali, predstavah in filmih, ki so jih gledali, sprejemajo igre vlog in se vživljajo v druge osebe, ter poskušajo na razne načine, besedno in nebesedno, izraziti lastnosti teh oseb,

- proti koncu triletja, ko se število ogledov, ki jih opravijo z razredom, poveča, pripovedujejo o teh dogodkih in začnejo opisovati, kar so skupaj opazovali; tako po načelu »dejavnost, doživetje, slika,« prikažejo posamične in skupne slike ogledov.

3. 1. 1. 2. Pisanje

Ko pazimo na to, da otrok pravilno govori, postavljamo temelje za pravilno zapisovanje. Pred vpeljevanjem črk mora otrok:

- zaznati jezik ločeno od stvari,
- biti sposoben analizirati karakter posameznih glasov glede na glasovno obliko besed,
- razviti sposobnost razumevanja povezave med nevidnimi elementi glasov in vidnimi oblikami črk,
- razviti sposobnost živahnih predstav in občutij za razumevanje zapisanega.

Pred spoznavanjem črk učenci vadijo risanje form in variacije ravnih ter krivih črt znotraj vodoravnega ogrodja. Preko giba, kretnje, govora, slike, imena in simbola vstopajo v svet velikih tiskanih črk. Oblike velikih črk za soglasnike so otrokom predstavljene tako, da so vtisnjene v umetniške risbe, kar stori učitelj s spremljajočo zgodbo, ki poudari značaj črke. Na primer: črka V je izpeljana iz oblike valov, črka S iz risbe slepca... Samoglasniki se pojavljajo kot medklici, vzkliki, ki izražajo čustva: čudenje, presenečenje, strah, občudovanje...(ah, ooo..., uh,...).Učenci jih doživljajo in spoznajo s pomočjo duševnih razpoloženj. Pri tem pomagajo izkušnje iz evritmije.

Proces opismenjevanja se nadaljuje od slikovne predstavitve črk do pravilnega pisanja. Ko učenci dojamajo koncept doživetje – zgodba, slika –črka, lahko preostanek abecede obravnavamo hitreje.

Kmalu se učenci naučijo pisati in brati enostavne besede in povedi in tem besedam dati tudi življenje. Tedaj nastopi čas za učenje malih tiskanih črk. Za učenje pisanja malih tiskanih črk porabijo več časa, saj so zahtevnejše, ker se včasih razlikujejo le po usmerjenosti (d, b, p, g, m, n, u, a, o). Od individualnosti posamezne črke preidemo h gibanju pisanja, to je k pisanju s pisanimi črkami.

Veliko pozornosti posvetijo razvijanju tekočega pisanja. Z naporom pri določanju lege in smeri pisanja na listu krepijo svoje prizadevanje za urejenost in prebujajo estetske zahteve do lastnega pisanja.

Učenci pisanje doživljajo kot arhetipsko obliko sporočanja – besede črkujejo kot jim zvenijo; učitelj pa lahko izbere nekatere pravopisne napake in jih uporabi kot del opismenjevalnega programa. Napisano tudi preberejo, kar zagotavlja dragoceno bralno vajo.

V prvi polovici prvega triletja učenci zelo malo pišejo samostojno. Namesto tega pišejo o zgodbah, ki so jih poslušali pri glavni uri.

Na sredini triletja pa večina učencev postane željna pisanja. Učijo se pisanja daljših, vedno bolj sestavljenih spisov, ki temeljijo na gradivu glavne ure.

Velike tiskane črke učenci rišejo in pišejo s paličnimi voščenkami. Ko začnejo pisati male tiskane črke, lahko palične voščenske zamenjajo z barvnimi svinčniki. Pri pisanju pisanih črk navadno začnejo uporabljati debele barvne in navadne svinčnike (2B, 3B) ali enakovredne, ki pomagajo k razvoju in oblikovanju tekoče in jasne pisave.

Ko so učenci dovolj vadili pisanje z raznimi pisali, začnejo uporabljati nalivno pero.

Z učenjem lepe pisave se učijo izraziti spoštovanje domnevni osebi, ki bo napisano brala in predstaviti sebe z jasnimi, dobro oblikovanimi črkami in besedami.

Učenci v prvem triletju:

- spoznavajo soglasnike preko zgodb in slik,
- črko izluščijo iz slike ter jo samostojno rišejo in pišejo,
- ko dojamajo koncept-doživetje (zgodba), slika-(črka), preostanek abecede spoznajo hitreje,
- z gibi, ki pripadajo določenemu samoglasniku, se povežejo s črkami in glasovi, ki stojijo za njimi,
- naučijo se pisati velike tiskane črke,
- ob nastajajočem pisanju raziskujejo razmerje glas – simbol,
- učijo se pravilno zapisovati črke, vadijo pravičen prijem pisala in držo telesa,
- pišejo preproste, že znane besede, ki imajo za njih poseben pomen,
- osvojijo smer pisanja od leve proti desni in od zgoraj navzdol,
- vedno znova se trudijo pravilno oblikovati črke in pazijo na estetski izgled zapisanega,
- naučijo se pisati male tiskane črke,
- pri pisanju se začenjajo zavedati treh pasov, kjer so deli črk nameščeni na, nad ali pod črto (tudi kjer črta dejansko ne obstaja) in jih tudi uporabljajo,
- pišejo besede in povedi s področja tem pri glavni uri,
- prepisujejo napisana besedila s table,
- pišejo po nareku,
- kot uvod v pisano pisavo rišejo forme, nato spoznavajo pisane črke,
- z gibalno grafičnimi vajami utrjujejo prvine črk in povezave med pisanimi črkami, spretno in pravilno rabo pisala ter spoznavajo strategijo za zapomnitev in priklic grafične izvedbe črk,
- z vajo oblikujejo individualno pisavo,
- vadijo lepo oblikovano in čitljivo pisanje,
- pišejo pisma, vabila, čestitke in voščila...,
- pišejo obnove poslušanih in branih besedil na teme v povezavi s poukom pri drugih

- urah,
- pišejo odgovore na učiteljeva vprašanja v zvezi s poslušanimi in prebranimi besedili,
 - samostojno opisujejo dogodke (ogled v povezavi s temo »poklici,« prireditve, praznovanja, izlete, delo na vrtu...),
 - svojim sestavkom poiščejo ustrezen naslov.

3. 1. 1. 3. Branje

Branje in pisanje potekata preko slike. Tudi pisava je bila najprej slikovna. Sta v prostoru, izven človeka in človek gre lahko mimo. Branje in pisanje sta abstraktna procesa, preko njiju se nam razodeva zunanji svet, omogočata nam »prebrati« zunanji svet, da ga lahko ponotranjimo, sprejmemo, dojamemo, vzljubimo in v njem delujemo.

Učenci se učijo brati tako, da berejo, kar so napisali skupaj z učiteljem, ali je zanje učitelj napisal na tablo. Prve besede, ki jih napišejo v šoli, naj imajo poseben pomen in naj bodo učencem že znane.

Sredi triletja dobijo v branje posebej za njih izbrana besedila in poezijo iz domače in tuje zakladnice literature. Lepo je, če jih, zbrane v čitanki, zanje pripravijo učitelj in starši. To je podaljšan začetek branja in ga waldorfskih šolah vidimo kot zavestno podaljšanje ustnosti.

Učenje v prvih treh razredih ni odvisno od pismenih spretnosti, ampak od veščin ustnosti, ki omogočajo upoštevanja vredno učenje v širokem tematskem razponu in izkustvenih področjih.

Pismenost bolj dopolnjuje učni proces, kot ga vodi. Branje in pisanje nista uporabljeni kot sredstvi za dostop do podatkov ali kot učni orodji. To sta priučeni veščini, ki svojo skladnost jemljeta iz celotne skladnosti ur. To je temeljna razlika od učenja branja in pisanja zato, »da bi se lahko učili.«

Učenci v prvem triletju:

- prepoznavajo glasove, imena in like vseh soglasnikov in samoglasnikov naše abecede
- najprej v tiskani, potem še v pisani pisavi,
- razločujejo samoglasnike in soglasnike,
- črkujejo in zlogujejo besede, kot jim zvenijo,
- berejo črke, besede, povedi in verze, ki so jih pred tem zapisali,
- berejo naslikana, napisana in proti koncu triletja tiskana besedila,
- najprej berejo v zboru, potem v skupinah in parih; samostojno pa, ko so na to pripravljeni,
- samostojno glasno berejo odraslim, sošolcem in sebi,
- polglasno in tiho berejo sebi,
- učenci razvijajo veščine glasnega, šepetajočega in tihega branja,
- pri bralnih vajah poslušajo določen glas / črko ali zlog in mu določajo lego (na začetku, v sredini ali na koncu besede),
- pri bralnih vajah ustno in pisno igraje tvorijo rime, abecedne igre, iščejo besede, ki se drugače pišejo, kot berejo, širijo besede in povedi, z nadomeščanjem črk in besed tvorijo nove besede in povedi z drugim pomenom,
- glasno in tiho berejo, kar so napisali v šoli v svoje zvezke, in učiteljeve zapise na tabli,
- glasno berejo domače naloge (proti koncu triletja, ko začnemo uvajati domače naloge),
- s pomočjo besednih iger začenjajo graditi most med tem, kar jim je prebrano in kar so prebrali sami,
- s pomočjo razrednega berila preidejo na branje tiskanih besedil,
- razumejo, kar berejo; če ne, se naučijo poiskati pomoč sošolcev, učiteljev, staršev,
- s posebno pozornostjo in pomočjo učitelja vadijo glasno branje, ki mu poslušalci radi prisluhnejo,

- berejo lastne sestavke sošolcem, učiteljem in staršem,
- berejo tudi naslikana, zapisana in tiskana besedila kot: obvestila, opozorila in zapovedi iz okolja, čestitke, voščila, vabila in pohvale, opise ljudi in njihovega dela, opise okolja,
- proti koncu tega triletja glasno berejo neznano besedilo brez vaje.

3. 1. 1. 4. Razumevanje jezika

Učenci ozaveščajo jezikovne strukture s pazljivim negovanjem razločne izgovorjave in dobro strukturo stavkov.

Na podlagi govorjenja ritmov, ki naznačujejo, kdaj se stavek začne, konča ali premolkne, učenci pridobivajo občutek za postavljanje ločil.

V zadnjem obdobju prvega triletja se učenci prebudijo za jezikovna pravila, oziroma, začenjajo razumeti pravila, po katerih se uporablja jezik. V tem obdobju se v njih pojavi želja po sistematiki in učenje pravil jezika je tudi odgovor na to.

Ker zavzemajo glagol, samostalnik in pridevnik med besednimi vrstami najpomembnejše mesto, učenci te najprej spoznajo. Na imaginativen način opazujejo značaj besed delavk (glagolov), besed opisovalk (pridevnikov) in besed imenovalk (samostalnikov).

Njihova povezanost z okoljem se odraža z dejanji, zato se učenci najprej učijo o glagolih. Ti izražajo delovanje in so povezani s človekovo voljo. Delovanje pa je tesno povezano z moralno, saj so dejanja lahko moralna in nemoralna. Skozi glagole učenci živijo, aktivno delujejo, ob njih spoznavajo pomen udov in volje.

Spoznajo, da človek lahko oponaša gibanje vseh živali na Zemlji, nobena žival pa ne more oponašati človekove pokončne drže z rokami, osvobojenimi nošenja telesa in pripravljenimi za delovanje.

Človek volje jih spremlja skozi glagol, tridelni človek pa skozi vse tri čase: s sedanjostjo je povezano čutenje, s prihodnostjo volja in s preteklostjo mišljenje.

Pridevniki v učencih vzpodbudijo zavedanje notranjega in zunanjega sveta, ki ga s temi besedami lahko opisujemo. Stopnjevanje nekaterih pridevnikov doživijo kot ubesedeno stopnjevanje čustev.

Ko poimenujejo stvari, ki jih zaznajo s čutili v glavi, so nevtralni opazovalci in si imena zapomnijo. Doživijo, da samostalnik ne glede na kvaliteto ne izraža sodb kot pridevnik. Vedo, da le imenuje in izraža zaznavo količine (število), spola in tudi zunanjih odnosov med stvarmi (sklon).

Učenci preko umetniškega podajanja začutijo, da skozi glagole živimo sredi sveta dogodkov, da smo preko pridevnikov povezani z okoljem, s samostalniki pa se postavimo nasproti okolju kot bitje, ki se zaveda sebe.

Preko slovnice se tako podajo na pot zavedanja sebe in okolja. S pomočjo primerov, ob katerih učenci razvijajo občutek za stvari, tudi imaginativno spoznavajo, da z glagoli živimo v svetu morale, s pridevniki v svetu estetike, s samostalniki pa v svetu koncepta.

Učenci:

- pri govorjenju, pisanju, branju vadijo rabo velike začetnice na začetku povedi in v osebnih ter zemljepisnih lastnih imenih,
- spoznavajo ločila, vadijo rabo pike, vprašaja in klicaja na koncu povedi in rabo vejice pri naštevanju,
- vadijo izrazno branje, prepoznavanje in izražanje pripovednih, vprašalnih in vzkličnih povedi,
- opazujejo besede in prepoznavajo besede delavke (glagole), opisovalke (pridevnike) in imenovalke (samostalnike),

- poimenujejo ljudi, živali, rastline, stvari, predmete in pojme na izbrano temo ter jih imenujejo besede imenovalke,
- iščejo besede, ki izražajo dejanje ali dogajanje, imenujejo jih besede delavke,
- iščejo besede, ki opisujejo ljudi, živali, rastline, stvari, predmete in pojme, imenujejo jih besede opisovalke,
- besedam imenovalkam iščejo ustrezne besede delavke (npr. delo ljudi, živali, rastlin, dogajanje v naravi),
- iz besed imenovalk in besed opisovalk tvorijo ustrezne besedne zveze,
- tvorijo manjšalnice in ljubkovalnice,
- pri govornenju, recitiranju in branju ter pri govornih vajah vadijo težja mesta v zborni izreki: vezani govor nezložnih predlogov, naglasno mesto, stavčni poudarek in intonacijo,
- z govornimi in pisnimi vajami razvijajo in bogatijo svoj besedni zaklad.

3.1.2. KNJIŽEVNI POUK

Skozi vsa leta šolanja učenci vsak dan poslušajo svoji starosti primerne zgodbe. Pripovedni del glavne ure, ko učitelj pripoveduje zgodbo, je namenjen umetniškemu kultiviranju jezika. Neposrednost ustnega pripovedovanja zgodb (za razliko od branja) spodbuja otrokovo vključevanje, zanimanje in domišljijo. Tako nastaja osnova za bodoče branje in ljubezen do literature, ki je povezana z učenčevo sposobnostjo doživljanja vsebine in bogastvom njegove domišljije. Ta pristop se uporablja tudi v kasnejših letih, le da se prilagodi razvojni stopnji otrok.

Pripovedovanje zgodb zahteva specifičen pristop. Jasen slog in izogibanje dramatičnemu pripovedovanju pomagata preprečiti vdor subjektivnih občutkov, kar bi pripoved razvrednotilo in ji odvzelo prvotni pomen. Vrednost pristnih, ljudskih pravljic za zdrav psihološki razvoj, ki jih učenci poslušajo v prvem delu tega triletja, je neprecenljiva.

Basni in legende, ljudske pripovedi in zgodbe iz narave v svoji vsebini razodevajo široko paleto človekove dejavnosti in omogočajo vzpostavljati odnos do narave. Živalske in druge basni govorijo o enostranskosti moralnih kvalitete (pohlep, zvitost, zavist...). Legende, še posebej zgodbe iz življenja svetnikov, se ozirajo na drugo stran človekove narave. Človek kot svet mož ali žena prinese harmonijo v enostranskost in z obračanjem k svetemu pridobiva moč za služenje soljudem.

Zgodbe Stare zaveze o stvarjenju sveta in človeka, ki mu je stvarnik podaril Zemljo kot prostor delovanja, so teme, s katerimi otrokovo pozornost usmerjamo k naravi stvarstva. Pomembno je ohraniti veličastno razdaljo starozaveznih zgodb s pomočjo mogočnega jezika, v katerem so spisane, kajti tam bodo ohranile svojo resničnost. Na ta način otroci srečajo nov jezikovni slog.

Besedila za bralne vaje izbira učitelj iz predlaganega pripovednega materiala, mladinske književnosti in snovi drugih predmetnih področij.

Literatura v obliki tiskanega besedila je za otroke nekakšen tuj jezik. Da bi se v tej deželi počutili doma, morajo zapustiti deželo posameznih besed in zaplavati v pomen stavka. Poleg tega morajo biti kot bralci sposobni vstopiti v domišljijski svet pisatelja. Ta večšina se razvija s poslušanjem. Ustno podajanje zbudi interes za zgodbo in ideje ter prebudi zanimanje za literaturo.

Trudimo se ohraniti in razvijati interes za branje domače in tuje literature, proze in poezije.

Učenci v prvem triletju:

- poslušajo in berejo starosti primerna besedila,
- med poslušanjem, recitiranjem ob gibanju in med branjem pesmi doživljajo ritem in rimo,

- berejo starosti primerna umetnostna besedila, ki so jih prepisali sami ali so jih za njih izbrali in pripravili učitelji in starši,
- berejo tiskana umetnostna besedila, jih razumejo in ustno in pisno odgovarjajo na vprašanja,
- razvijajo navdušenje za branje,
- ustno obnavljajo zgodbe, ki so jih poslušali ali brali prejšnji dan,
- pripovedujejo o zgodbi, vsebini, predvsem pa o glavnih osebah zgodbe in njihovem ravnanju ter nebesedno (npr. likovno, gibalno...) izražajo razumevanje besedila,
- prepoznavajo kraj in čas dogajanja v poslušanih in prebranih zgodbah,
- sledijo časovno – prostorskemu toku dogodkov,
- doživljajo in prepoznavajo različne jezikovne sloge v pravljicah, basnih, legendah, zgodbah iz Stare zaveze in pripovedih,
- ogledajo si gledališke igre drugih razredov in druge gledališke in lutkovne predstave,
- primerjajo predstave s prebranimi besedili, po katerih so predstave nastale in spoznavajo značilnosti književnosti in gledališča,
- sodelujejo v skupinski dramatizaciji pesmi, proznega in dramskega besedila,
- memorirajo več umetnostnih besedil,
- dramsko uprizorijo starosti primerno besedilo in jo predstavijo širši javnosti na odru.

IZOBRAŽEVALNI CILJI IN VSEBINE

1. Učenci razumejo in pravilno uporabljajo še naslednje izraze:

- glas, črka, velike in male tiskane črke, pisane črke, zlog, beseda, presledek, številka,
- pesnik, pisatelj, ilustrator, naslov, pesem, verz, kitica, rima, ljudska pesem, pravljica, basen, legenda, zgodba, novica,
- besedilo, urnik, abecedni red, kazalo, berilo,
- velika in mala začetnica, ločilo, poved, odstavek, odlomek, knjižni in pogovorni jezik, narečje, materni in tuji jezik, gledališka predstava.

2. Vsebine pouka v prvem triletju

- Jezikovni pouk:
- vaje pozornega poslušanja in ustnega obnavljanja,
- vaje recitiranja v zboru in posamič,
- vaje razločnega, naravnega govorjenja, govorne melodije in notranje plastičnosti jezika,
- vaje z različnimi govornimi ritmi in hitrostjo govora,
- vaje razločnega govorjenja proznih besedil,
- lomljenke jezika,
- negovanje izvorne oblike učenčevega govora in gradnja prehoda k izražanju v knjižnem jeziku,
- opisovanje dogodkov,
- pisanje velikih in malih tiskanih in pisanih črk,
- prepisovanje besed, povedi in preprostih besedil,
- pisanje po nareku,
- vaje v obvladovanju giba telesa in rok (risanje form),
- pisanje čestitke, voščila, vabila in pisma, opisov razrednih ogledov,

- branje črk, zlogov, besed, povedi, verzov in besedil, ki so jih napisali sami,
- branje pripravljenih napisanih in natisnjenih besedil,
- zborna, skupinsko in samostojno branje,
- vaje glasnega, šepetajočega in tihega branja,
- bralne vaje za razvijanje hitrosti in razumevanja prebranega,
- vaje izraznega branja,
- velika začetnica na začetku povedi in v osebnih ter zemljepisnih lastnih imenih,
- ločila: pika vprašaj, klicaj in vejica,
- pripovedne, vprašalne in vzklične povedi,
- besede delavke, opisovalke in imenovalke,
- govorne in pisne vaje za bogatenje besednega zaklada.

Književni pouk:

- poslušanje umetnostnih besedil: ljudskih pesmi in pravljic, basni in legend, zgodb iz Stare zaveze in krajših pripovedi,
- branje umetnostnih besedil,
- govorno in pisno obnavljanje,
- recitiranje, deklamiranje, govorjenje daljših besedil v razredu in na šolskih praznikih,
- dramsko uprizarjanje v razredu,
- igranje razredne igre na odru,
- ogledi gledaliških predstav.

PREDLAGANA BESEDILA ZA PRIPOVEDOVANJE IN BRANJE

POEZIJA

- *Razni avtorji*: prstne igre,
- *Oton Župančič*: Abeceda, Naše luči, Ciciban in čebela, Mak, Da mi biti je drevo, Vrba in hrast, Vile, Medved z medom, Kaj bo sinku sen prineslo, Kanglica, Zvonovi, Kadar se ciciban joče, Pokonci izpod korenin, Lenka,
- *France Bevk*: Pastirci pri kresu in plesu, Kdo bo z nami šel v gozdiček,
- *France Prešeren*: Lipica,
- *Neža Maurer*: Vrabček,
- *Lily Novy*: Pika-poka,
- *Anica Černež*: Bele snežinke; Preštej,
- *Ljudmila Prunk-Utva*: Kaj je videl Mižek Figa,
- *Vida Brest*: Pesmica o kruhku,
- *Fran Levstik*: Psiček laja..., Siničja tožba, Mačka, miš in miška, Lisica,
- *Alojz Gradnik*: Padaj, padaj, rosica,
- *Josip Stritar*: Žabja svatba,
- *Mohor Demšar*: Meseci,
- pesmi o poklicih,
- pesmi o ločilih,
- pesmi o praznikih,
- *Frančišek Asiški*: Sončna pesem,
- *ruska ljudska*: Babuška,
- *slovenske ljudske*: Štejmo, Ura je ena..., Kaj sem prislužil, Pojte, pojte, drobne ptice, Malčkipalčki, Sončnica na rami.

PROZA

- *J. in W. Grimm*: Zvezdni tolarji, Rdeča kapica, Janko in Metka, Pepelka, Sneguljčica, Trnuljčica, Bratec in sestrice, Žabji kralj, Dva brata,

- *slovenske ljudske pravljice*: Mojca Pokrajculja, Janček–ježek, Hvaležni medved, Dvanajst ujev, Babica pripoveduje, Mamka Bršljanka,
- *Jakob Streit*: Zgodbe o palčkih – Liputo, Puk,
- *Irene Johanson*: Zgodbe za pripovedovanje med letom,
- Rezijanske pravljice,
- *Ela Peroci*: Muca copatarica,
- *Dragotin Kette*: Šivilja in škarjice,
- *Polonca Kovač*: Pet kužkov išče pravega,
- *Branko Čopić*: Ježeva hišica,
- *Grigor Vitez*: Zrcalce,
- *Svetlana Makarovič*: Sapramiška, Pekarna Mišmaš, Miška spi,
- *L. N. Tolstoj*: pravljice, basni, zgodbe,
- slovenske basni in živalske pravljice,
- *Kajetan Kovič*: Moj prijatelj Piki Jakob,
- *Fran Milčinski*: Desetnica, Zvezdica Zaspanka,
- *Fran Levstik*: Kdo je napravil Vidku srajčico,
- *L. da Vinci*: Basni in legende,
- *Ezop*: Basni,
- Frančišek Asiški: Sveta Klara,
- Pohorske legende,
- *Milne*: Medved Pu,
- *Astrid Lindgren*: Emil iz Lonneberge, Bratec in Kljukec s strehe, Pika Nogavička,
- R. Duvoisin: Petunja,
- *Michael Ende*: Čarobni napitek,
- *F. S. Finžgar*: Leta moje mladosti, Gospod Hudournik,
- *Vid Pečjak*: Drejček in trije marsovčki,
- *France Bevk*: Pastirci,
- Selma Lagerloff: Kristusove legende,
- Sveto pismo: zgodbe iz Stare zaveze.

3.2. DRUGO TRILETJE

3.2.1. JEZIKOVNI POUK

3. 2. 1. 1. Poslušanje in govorjenje

Ko učenci prestopijo rubikon in začnejo doživljati bolj jasno mejo med sabo in svetom, postanejo vedno bolj neodvisni od predstav o svetu, ki so dotlej nastajale posredno, na podlagi pripovedovanj odraslih. Vedno bolj neposredno se obračajo k naravi in svetu, kot se kaže zunanemu zaznavanju. Učijo se zaznavati svet z vsemi čuti in poustvarjati zaznano realnost skozi sliko, besedo, gib in kretnjo. Prihaja čas opazovanja, opisovanja in upodabljanja zunanjega sveta. Sedanjost se razširi na preteklost, kamor se lahko vedno znova vračajo, in prihodnost, ki jo lahko načrtujejo. Tako tudi sami stopajo v svet.

Pripovedovanje učencev postaja načrtovano, vodeno in se dviga na bolj zavestni nivo. Prvič se srečajo z razliko med vsebino in jezikom, ki jim omogoča, da jo izrazijo. Učenci se uče natančnega opazovanja sveta. Svoje zaznave poskušajo čimbolj objektivno izraziti. Pri tem so pozorni na pravilno poimenovanje posameznih delov opazovanega, na časovni in logični potek dogodkov in na izražanje v zbornem jeziku.

Učenci začenjajo graditi most od individualnega govora h knjižnemu jeziku. Ko pripovedujejo jutranje novice, se trudijo govoriti razločno in jasno. Učijo se izražati svoje zaznave in voditi miselni tok svoje pripovedi. Čas, namenjen pripovedovanju novic, se skrajša. Učenci svoj govor razvijajo tudi s pozornim poslušanjem kvalitetnega pripovedovanja odraslih.

Učenci v drugem triletju:

- z nebesdnimi znamenji izrazijo neko sporočilo,
- iz raznih oblik nebesdne govorice razberejo sporočilo in ga izrazijo z besedami,
- razvijajo sposobnost načrtnega in pozornega opazovanja,
- vadijo natančno opisovanje opazovanj,
- poslušajo pripovedovanje ali glasno branje poljudnoznanstvenih besedil, ki so povezana s temami drugih predmetnih področij, novic, obvestil,
- pri poslušanju se učijo slediti časovnemu in logičnemu zaporedju v pripovedih,
- učijo se poiskati bistveno sporočilo pripovedi,
- razvijajo sposobnost ubeseditve slišane,ga,
- dobivajo občutek razlikovanja zgoščenega, jedrnatega izražanja (povzemanja) od razširjenega in podrobnega,
- sami govorno nastopajo pred razredom na pripravljeno temo, povezano s temami drugih predmetnih področij,
- doživljajo in spoznavajo izrazno moč jezika,
- vstopajo v svet jezika, začutijo njegovo veličino in izjemne možnosti oblikovanja, ki jih učenje jezika ponuja,
- motivirani so za odkrivanje jezikovnega reda, ki jim omogoča sproščeno izražanje.

3. 2. 1. 2. Pisanje

V prvem triletju so učenci osvojili sposobnost pisanja. V tem triletju jo razvijajo naprej. Poudarek je na razvijanju lepote in pravilnosti napisanega ter skladnosti med povedanim in napisanim.

»Poskusi pisanja v waldorfskih šolah od petega razreda naprej se razlikujejo od dela v drugih šolah. Glavna ura v teh razredih (biologija, geometrija, geografija, ...) daje snov, ki zahteva jasen opis (npr. eksperimenti) in karakteristiko. Dogodki, npr. razredni izleti, ponujajo

priložnost za iskanje informacij in dajejo argumente, da zaokrožimo dogajanje, npr. s poslovnim pismom. Smisel takega pisanja je, da se učenci naučijo jasno izraziti namene in želje, s čimer krepijo voljo in razvijajo sposobnost natančnega poslušanja ter opazovanja. Učenci si tako želijo napisati poročilo, ki je skladno z dejstvi in ni okrašeno z izmišljenimi detajli. Če jih v tem obdobju poučimo, kaj se dela v pravem svetu, bodo ohranili zdrav odnos do idealov svoje duše,« je dejal Rudolf Steiner.

Učenci v drugem triletju:

- vadijo pisanje z nalivnim peresom,
- seznanijo se z osnovami kaligrafije,
- doživijo in izkusijo estetski element pisave in vadijo lepopisje,
- vadijo jasno, tekoče, hitro in čitljivo pisanje in oblikujejo individualno pisavo,
- krepijo sposobnost natančnega opazovanja, poslušanja in opisovanja,
- učijo se pisati poročila, ki so v skladu z dejstvi in niso okrašena z izmišljenimi detajli,
- naučijo se videti, kaj se dogaja v pravem svetu in ohranjajo zdrav odnos do idealov svoje duše in do sveta,
- v povezavi z dogodki vsega razreda se učijo jasno opisovati dogajanje in izražati namene in želje ter krepijo voljo,
- učijo se jasno opisovati rastline, živali in ljudi v povezavi s snovjo pri drugih predmetnih področjih,
- opisujejo svoje življenjsko okolje in dogajanje v njem v povezavi s temami pri drugih predmetnih področjih: kraj, življenje ljudi, dogajanje v naravi, delovanje delov človeškega telesa (glava, trup, roke, noge), žival, rastlino, predmete, in izdelke,
- pišejo pripovedi in poročila o tem, kar so poslušali, gledali ali opazovali, delali, doživeli in brali (tudi s pomočjo opornih točk),
- opisujejo naravoznanstvene fenomene,
- pišejo nareke in obnove,
- pišejo pisma, razglednice, dopisnice, novice, vabila, male oglase, poročila,

- opisujejo postopek izdelave nekega izdelka (v povezavi s predmetom ročna dela in obdelava lesa),
- svoja besedila členijo na odstavke in napišejo naslov,
- pri samostojnem pisanju vadijo rabo delov besedila (uvod, jedro, zaključek),
- besedila preberejo in s pomočjo učitelja, sošolcev, staršev in priročnikov popravijo vsebinske, slogovne, slovnične in pravopisne napake,
- intenzivno razvijajo spretnosti pisnega izražanja,
- pri pisanju se trudijo dosegati skladnost med lepoto in pravilnostjo napisanega ter povedanim.

3. 2. 1. 3. Branje

Dejstvo je, da je trenutek, ko se bo otrok naučil brati, individualen, ne glede na uporabljene metode. Na splošno velja, da bo otrok bral, ko bo na to pripravljen. Sistematično in pazljivo uvajanje pismenih veščin pomaga vsem otrokom, še posebej pa tistim s posebnostmi pri osvajanju veščin pisanja in branja. Zato mora učitelj na začetku triletja pripraviti dober načrt za individualno branje.

Literatura v obliki tiskanega besedila je za učence nekakšen tuj jezik. Da bi se v tej deželi počutili doma, morajo zapustiti deželo posameznih besed in zaplavati v pomen stavka. Ta veščina se razvija s poslušanjem.

Ves pouk slovenščine je živo povezan, različne dejavnosti se medsebojno prepletajo in dopolnjujejo.

Učenci v drugem triletju:

- razvijajo veščine glasnega, šepetajočega in tihega branja,
- s posebno pozornostjo in pomočjo učitelja vadijo glasno branje, ki mu poslušalci radi prisluhnejo,
- vadijo tekoče branje s poudarkom na posebnih mestih in pravilno intonacijo,
- vadijo glasno in tiho branje neznanega besedila,
- vadijo smiselno, glasno, šepetajoče in tiho branje z razumevanjem,
- berejo različna besedila, povezana s temami drugih predmetnih področij (opise življenja ljudi, opise živali, rastlin, krajev in pokrajin ter predmetov),
- berejo neuradno prošnjo, zahvalo, opravičilo, pozdrav, obvestilo, voščilo, čestitko, pismo in mali oglas,
- berejo in razumejo uradna besedila (pismo, obvestilo, prošnjo in zahvalo).

3. 2. 1. 4. Razumevanje jezika

Pri poučevanju jezika se je najprej potrebno dobro zavedati govora. Jezika se ne učimo tako, da popravljamo napake v govoru. Učenci strukturo jezika spoznavajo ob doživljanju različnih kvalitet govora in tako ozaveščajo njegovo živo strukturo.

Steiner je z naslednjim primerom ponazoril, kako naj bi učenci vstopili v razumevanje jezika: »Otroci bodo ozavestili razliko med pripovedno, vprašalno in vzklično povedjo, če jim bomo omogočili govoriti te povedi ali njihove dele na tak način, da je vzklična poved izgovorjena z drugačnim poudarkom kot pripovedna...Če si bomo prizadevali doseči to umetniško prvino za našo izhodiščno točko, razvijamo slovnico in sintakso.«

Osnovno izhodišče poučevanja je razvijati celotni svet slovničnih oblik iz umetniških prvin in s pomočjo občutka.

Steiner je imenoval slovnico »jezik dvignjen v zavest«. Notranja zgradba jezika nas popelje v njegovo bistvo. Poučevanje slovnice je vodenje ljudi s pomočjo »genija jezika« do zavedanja sebe.

V ospredje morajo stopiti tista področja jezika, ki se nanašajo na razliko med akcijo in reakcijo, med posrednim in neposrednim, saj pomagajo otroku razvijati realen odnos do sveta. Otroci naj se v tem obdobju potope v živo materijo jezika in uživajo v lepoti njegove urejenosti, izgovorjave in vsebine.

Potrebno se je potruditi, da se v učencih prebudi občutek razlikovanja med tem, ko izražajo svoje misli in opažanja in tem, ko sporočajo mnenja nekoga drugega. Učenci so izredno pozorni pri pravilni rabo ločil v premem govoru.

V tem obdobju naj dosežemo, da bodo učenci uporabljali neposredni, dobesedni govor in ga znali tudi zapisati.

Učenci v drugem triletju:

- pri govorjenju, recitiranju in branju negujejo občutek za melodijo in obliko stavka,
- pojasnijo vlogo uvoda, jedra in zaključka v besedilu,
- najdejo in pojasnijo vlogo odstavkov,
- v besedilu podčrtajo pripovedne, vprašalne in vzklične povedi ter jih govorijo in berejo s pravim poudarkom,
- vadijo rabo teh vrst povedi,
- v besedilu podčrtajo trdilne in nikalne povedi in vadijo njihovo rabo,
- podrobneje spoznajo glasove slovenskega knjižnega jezika,
- v konkretnem primeru pojasnijo zapis glasov v besedi,
- z govornimi in pisnimi vajami bogatijo svoj besedni zaklad:
 - besedam iščejo protipomenke, sopomenke, nadpomenke in podpomenke,

- z njimi tvorijo besedne zveze in povedi,
- ob danem korenu iščejo besedne družine,
- opazujejo besedne družine in jim določijo koren,
- tvorijo samostalniške izpeljanke iz pridevnikov in obratno ter z njimi tvorijo besedne zveze,
- tvorijo pridevniške izpeljanke iz glagolov in z njimi tvorijo besedne zveze,
- vadijo stopnjevanje pridevnika,
- v povedih izrazijo isto osebo, žival...v osebni glagolski obliki, z osebnim, kazalnim in oziralnim zaimkom ter sopomenko,
- prepoznavajo logična razmerja med dejanji in jih izražajo z vezniki,
- spoznavajo besedne vrste: glagol, samostalnik, pridevnik, zaimek, števnik, prislov, predlog, veznik, medmet in členek,
- v besedilu poiščejo, opazujejo in podčrtajo besedne vrste,
- samostalnikom določajo spol, število in sklon (s pomočjo vprašalnic),
- s pomočjo vprašalnic sklanjajo samostalnike ženskega, moškega in srednjega spola v ednini, dvojini in množini,
- glagolom določajo osebo, število, čas in spol,
- opisujejo dogodek in vadijo rabo glagolskih časovnih oblik (sedanjik, preteklik, prihodnjik),
- vadijo spreganje glagolov v treh številih in časih,
- ugotavljajo različne naklone glagola,
- pridevnikom določajo vrsto in stopnjo,
- vadijo stopnjevanje pridevnika z obrazili (opisno stopnjevanje) in tvorjenje priponskega primernika in presežnika,
- s pomočjo vprašalnic razvrstijo prislove v pomenske skupine (kraj, čas, način, vzrok),
- zaimkom določajo osebo, spol, število in sklon,
- s pomočjo vprašalnic sklanjajo zaimke,
- vadijo pravilno rabo prislovov,

- vadijo pravilno rabo predlogov v – iz in na – s/z in predlogov, ki izražajo prostorska razmerja (v, na, pod...),
- vadijo izražanje količine z glavnimi števnikami in pravilno rabo vrstilnih števnikov,
- razvrstijo besede med besedne vrste,
- ob pomoči učitelja in jezikovnih priročnikov presojujejo ustreznost, razumljivost in jezikovno pravilnost besedil, ki so jih napisali in popravijo neustreznosti, nerazumljivosti in nepravilnosti,
- vadijo pravopis:
 - pisanje nezvočnikov na koncu besede,
 - pisanje polglasnikov, tudi pred r,
 - pisanje soglasniških sklopov lj, nj, ds,
 - ločeno pisanje predlogov,
 - pisanje nikalnice ne ob glagolih in drugih besedah,
 - rabo velike začetnice v osebnih lastnih imenih in v svojilnih pridevniki iz njih, v znanih zemljepisnih lastnih imenih (tudi večbesednih), v znanih stvarnih, lastnih imenih, v izrazih spoštovanja,
 - rabo male začetnice v vrstnih pridevniki iz zemljepisnih lastnih imen, v funkcijskih nazivih, v imenih praznikov,
 - rabo vejice pri naštevanju in pred nekaterimi vezniki, za zvalniškim, členkovim in medmetnim pastavkom,
 - rabo ločil v premem govoru (s spremnim stavkom pred dobesednim navedkom ali za njim),
 - pisanje glavnih in vrstilnih števnikov,
 - rabo oklepaja, krajšav, kratic,
 - rabo ločil na koncu eno in večstavčne povedi,
 - v konkretnem primeru pojasnijo rabo velike ali male začetnice in rabo ločil,
- berejo besedila, ki vsebujejo premi govor,
- sami uporabljajo premi govor pri pisanju,
- ločijo spremni stavek in dobesedni navedek in pojasnijo njuno vlogo,

- spreminjajo besedila iz premega v odvisni govor in obratno,
- v konkretnem primeru utemeljijo zapis premega govora,
- zaznavajo bogastvo narečij skozi poslušanje, govorjenje in branje,
- poznajo osnovna popravna znamenja,
- zaznavajo razlike med slovenskim knjižnim in pogovornim jezikom.

3. 2. 2. KNJIŽEVNI POUK

Učenci razvijajo sposobnost vstopiti v domišljjski svet pisatelja. Ta veččina se razvija s poslušanjem. Pripovedovanje zgodb zbuja interes za zgodbo in ideje ter prebuja zanimanje za literaturo.

V drugem triletju še nadalje poslušajo zgodbe.

Ko začnejo stopati v svet, potrebujejo pogum, vero vase in zaupanje v svet. Polne moči, poguma in odločnosti so zgodbe iz nordijske mitologije in islandske pesnitve Edda, ki jih pripovedujemo v četrtem razredu. Po starozavezni zgodbi stvarjenja se zdaj veselijo velikih podob stvarjenja iz skandinavskih mitov. Na njihovo prvo vprašanje, katera zgodba je resnična, je odgovor lahek. Obe sta resnični. Čeprav se zdi visoka gora drugačna, ko se ji približamo s severa, z juga, z vzhoda in z zahoda, ostaja še vedno ista gora. Taki pristopi postavljajo temelje za to, da smo pripravljeni na stvari pogledati iz različnih zornih kotov. Poleg mitologije lahko poslušajo tudi zgodbe iz domače in svetovne mladinske književnosti.

Naslednje leto poslušajo, obnavljajo in pripovedujejo zgodbe vzhodnih kultur: hindujske o Krišni, Arjuni, Budi..., perzijske o Zaratustri, somerske legende o Gilgamešu in zgodbe iz egipčanske mitologije. Osnovno pripovedno gradivo za peti razred pa so zgodbe iz grške mitologije. Ta literatura prihaja časovno in prostorsko od daleč. Ob zgodbah doživljajo čudenje in odprtost za sprejemanje drugih kultur. V tistih časih se je na tem prostoru rojevala naša civilizacija. Zgodbe nakazujejo razvoj človeštva in pomagajo otrokom sprejemati in dojemati sedanost.

V šestem razredu potrebujejo dobro, skrbno izbrano pripovedno hrano. Poslušajo zgodbe iz rimskih časov in srednjega veka, viteške romane, epe in srednjeveške balade s svojimi dramatičnimi efekti.

Učenci imajo v tem obdobju radi tudi pesmi in zgodbe o dogajanjih v naravi, o živalih, o kraju in o deželi, v kateri živijo in o drugih deželah.

Govorjenje in korakanje ritmov aliteracijskih verzov nudi otrokom doživetje govora, ki ga nosi dihanje. Lahko je napolnjen z ritmom hitrejšega ali počasnejšega srčnega utripa, odvisno pač od vsebine. Z govorjenjem aliteracijskih verzov učenci krepijo voljno sestavino govora. Izkušnja, ki jim omogoča, da svoje čustveno življenje povežejo z dihanjem in utripom jim prebuja interes za življenje. Umetniška sestavina poetičnih predstav in prispodob onemogoča, da bi bila to zgolj fizična dejavnost. Otroci, ki so tako osredščeni, lahko v življenju stoje trdneje in se znajo povezati s svojim okoljem.

V petem razredu recitirajo pesnitve, zapisane v heksametru. To je kozmični ritem, povezan s človekovim dihanjem in srčnim utripom.

V naslednjem letu ob recitiranju balad doživljajo dramatično izpovedno moč jezika.

Ko že samostojno berejo, napne razrednik vse moči za spodbujanje te navade tako, da vpelje domače branje in razredno knjižnico, priporoči posamezno knjigo, vzdržuje stik z javno knjižnico in se s starši na starševskih večerih pogovarja o bralnih navadah in morebitnih težavah.

Učenci v drugem triletju:

- poslušajo in spoznajo bistvene zgodbe iz indijske, perzijske, egipčanske, grške, rimske, nordijske in srednjeveške mitologije,

- ustno obnavljajo zgodbe, ki jih poslušajo v pripovednem delu pouka,
- razvijajo interes za poslušanje proze in poezije,
- poslušajo in ustno ter pisno obnavljajo zgodbe iz slovenske in svetovne mladinske književnosti,
- vsakodnevno zborno recitirajo,
- pri recitiranju pesnitve z začetno rimo vadijo artikulacijo dramatičnega besedila,
- pri recitiranju pesnitev v heksametru doživljajo in zaznavajo značilnosti epskega govora,
- recitirajo balade in romance in doživljajo jezik kot dejavnik v relaciji vzrok – posledica,
- recitirajo tudi druge pesmi ter govorijo prozne odlomke,
- vadijo pravilno uporabo govornega tempa, presledkov, naglasov,
- negujejo tudi posamično recitiranje pred razredom,
- začenjajo prepoznavati značilnosti tistih proznih oblik, ki so po svojem nastanku namenjene pripovedovanju; slovenskih in tujih ljudskih in avtorskih pravljic, basni in legend ter dramskega besedila (ko pripravljajo razredno igro),
- samostojno (na začetku triletja s pomočjo staršev in učitelja) preberejo nekaj knjig s seznama, ki ga pripravi učitelj in nekaj po samostojni izbiri,
- prepišejo najljubši odlomek, povedo ali napišejo obnovo knjige, naštejejo glavne junake zgodbe, imenujejo avtorja, prevajalca, ilustratorja in založbo ter narišejo svojo ilustracijo zgodbe,
- trudijo se ohraniti in razvijati interes za branje domače in tuje literature,
- berejo glasno, po poprejšnji pripravi in brez nje,
- po branju se pogovarjajo o vsebini, zgodbi, glavnih osebah in motivih za njihovo ravnanje, o kraju in času dogajanja in o avtorju umetnostnega besedila, in razjasnjujejo porajajoča vprašanja,
- po branju ustno in pisno odgovarjajo na vprašanja.
- vedno bolj samostojno tiho berejo mladinske povesti in romane in druga besedila z bogate palete pripovednega materiala za posamezni razred,

- razvijajo sposobnost razumevanja stvarnosti zunaj sebe, resničnosti nekoga drugega,
- zaznavajo lastnosti junakov v zgodbah, ki jih berejo, motive za njihovo ravnanje, čas in kraj dogajanja,
- poznajo imena avtorjev mladinskih in ostalih del, ki jih berejo v tem ali so jih brali v prvem triletju,
- pri poslušanju, branju, recitiranju in deklamiranju doživljajo naslednje pesniške vrste: aliteracijski verz, heksameter, balada in romanca, ljudska pesem,
- oživljajo, doživljajo in zaznavajo notranjo in zunanjo obliko pesmi in njen razvoj skozi zgodovino: razvoj ritma, urejenega gibanja, temeljnega znamenja in gibala življenja v poeziji od psalma, preko aliteracijskega verza skandinavskih epov, grškega heksametra do težkih in temnih ritmov srednjeveških balad; nastanek in razvoj rime, najpomembnejšega zvočnega stika v evropski poeziji, ki ga hebrejski, starogrški in latinski jezik še nista poznala,
- oživljajo, doživljajo in zaznavajo zvočnost in likovnost pesmi ter vso bogastvo pesniškega jezika,
- doživljajo, odkrivajo in spoznavajo značilnosti ljudskih pesmi, ljudskih epov,
- poslušajo in berejo ter razumljivo recitirajo in deklamirajo pesmi z zgoraj omenjeno tematiko, ki se jih učijo na pamet,
- pri poslušanju, govorjenju, branju, pisanju in pripovedovanju doživljajo, odkrivajo in spoznavajo značilnosti naslednjih proznih vrst: ljudska pravljica, klasična in sodobna avtorska pravljica, kratka pripoved, basen in legenda,
- samostojno tiho berejo dramsko besedilo,
- tekoče in razumljivo glasno berejo besedilo, razčlenjeno na prizore, po vlogah, naučijo na pamet, tudi sami uprizorijo dramsko besedilo in ga predstavijo na odru,
- na odru zaigrajo svojo razredno igro staršem in učencem drugih razredov na šoli,
- skupaj s sošolci, učitelji in starši doživijo proces ustvarjanja gledališke igre od poslušanja in branja besedila do predstavitve na odru,
- poleg tega si večkrat na leto ogledajo evritmijske predstave, v višjih razredih pa še dobre filme in gledališke predstave v gledališču,

- povezujejo se z dogajanjem na odru in ga kasneje besedno in nebesedno izrazijo,
- doživljajo, zaznavajo in izrazijo prvine gledališkega dogajanja (igralci, vloge, scena, kostumi, glasba),
- učenci sami pišejo literarna besedila v prozi in poeziji.

IZOBRAŽEVALNI CILJI IN VSEBINE

Jezikovni pouk:

Učenci spoznavajo in razumejo naslednje jezikoslovne izraze in pojme:

- pismo, pošiljatelj, naslovnik, naslov, nagovor, datum, podpis, anketa, neuradno in uradno besedilo, trdilna in nikalna poved, lastno in občno ime, uvod, jedro, zaključek, obnova, razširjena in skrčena obnova, narek, opis,
- odstavek, kitica, popravno znamenje, enopomenka, sopomenka, protipomenka, nadpomenka, podpomenka, koren, besedna družina, samoglasnik, soglasnik, besedne vrste (glagol, samostalnik, pridevnik, zaimek, števniki, prislov, predlog, veznik, medmet, členek), spol (moški, ženski, srednji), sklon (slovenska imena), število (ednina, dvojina, množina), oseba (prva, druga, tretja), čas (sedanji, pretekli, prihodnji), premi in odvisni govor, spremni stavek, dobesedni navedek, narekovaj.

Vsebine:

- izražanje sporočil z nebesednimi znamenji,
- razbiranje sporočil iz raznih oblik nebesedne govornice,
- natančno opisovanje opažanj,
- poslušanje in branje raznih besedil povezanih s temami drugih predmetnih področij,
- časovno in logično zaporedje dogodkov,
- iskanje bistvenega sporočila v pripovedih,
- ločevanje jedrnatega, zgoščenega izražanja od razširjenega in podrobnega,

- govorni nastopi pred razredom na pripravljeno temo,
- pisanje z različnimi vrstami pisal in osnove kaligrafije,
- tekoče, hitro in čitljivo pisanje,
- skladnost med lepoto in pravilnostjo napisanega ter povedanim,
- opis dogajanj v povezavi z dogodki v razredu,
- opis ljudi, živali in rastlin v povezavi z učno snovjo pri ostalih predmetih,
- opis življenjskega okolja in dogajanja v njem v povezavi s temami drugih predmetnih področij,
- opis naravoznanstvenih fenomenov,
- opis postopka izdelave izdelkov v povezavi s predmetom ročna dela in obdelovanje lesa,
- pisanje poročil, ki so usklajena z dejstvi,
- narek, obnova, pismo, razglednica, dopisnica, novica, vabilo, mali oglas,
- odstavek, naslov, uvod, jedro, zaključek,
- popravljanje vsebinskih, slogovnih, slovničnih in pravopisnih napak,
- spretnost pisnega izražanja,
- večine glasnega, šepetajočega in tihega branja,
- tiho branje z razumevanjem,
- branje besedil v povezavi s temami drugih predmetnih področij: opisi življenja ljudi, opisi živali, rastlin, krajev in pokrajin ter predmetov,
- branje neuradnih besedil: prošnja, zahvala, opravičilo, pozdrav, obvestilo, voščilo, čestitka, mali oglas, poročilo,
- branje uradnih besedil: pismo, obvestilo, prošnja, zahvala,
- pripovedna, vprašalna in vzklična poved,
- trdilna in nikalna poved,
- glasovi slovenskega knjižnega jezika,
- bogatenje besednega zaklada: protipomenke, sopomenke, nadpomenke in podpomenke, besedne zveze, besedne družine, koren, samostalniške izpeljanke iz pridevnikov in obratno, pridevniške izpeljanke iz glagolov, stopnjevanje pridevnika,

- izražanje logičnih razmerij med dejanji in uporaba veznikov, izražanje iste osebe...v osebni glagolski obliki z osebnim, kazalnim, oziralnim zaimkom,
- besedne vrste: glagol, samostalnik, pridevnik, zaimek, števnik, prislov, predlog, veznik, medmet, členek,
 - glagol: spreganje, čas (sedanjik, preteklik, prihodnjik), določanje spola, števila, časa in naklona,
 - samostalnik: sklanjanje (vprašalnice, imena sklonov), določanje spola, sklona in števila,
 - pridevnik: vrste (lastnostni, vrstni svojilni), stopnjevanje, ujemanje s samostalnikom, sklanjanje,
 - prislov: kraj, čas, način, vzrok,
 - zaimek: vrste, osebni (sklanjanje, oseba, število, spol sklon),
 - števnik: glavni, vrstilni, zapis števnikov,
 - predlog: zapis, pravilna raba,
 - iskanje besednih vrst v besedilu in podčrtovanje, izpisovanje in natančno opazovanje, razvrščanje besed med besedne vrste,
 - pravopis: pravilno pisanje nezvočnikov, polglasnikov, soglasniških sklopov, predlogov, števnikov, nikalnic, raba velike začetnice (v osebnih lastnih imenih in v svojilnih pridevnikih iz njih, v zemljepisnih in stvarnih lastnih imenih, v izrazih spoštovanja), raba male začetnice v vrstnih pridevnikih iz zemljepisnih lastnih imen, v funkcijskih nazivih in imenih praznikov, raba vejice pri naštevanju in pred nekaterimi vezniki, za zvalniškimi, členkovimi in medmetnim pastavkom, raba ločil v premem govoru, oklepaj, krajšava, kratica, raba ločil na koncu eno in večstavčne povedi,
 - premi govor (spremni stavek, dobesedni navedek, vloga, spreminjanje, branje in zapis premege govora),
 - slovenska narečja, pogovorni in zborni knjižni jezik.

Književni pouk

Učenci spoznajo dela in imena nekaterih pomembnih avtorjev in zbirk – glej preglednico predlaganih besedil.

Učenci razumejo in pravilno uporabljajo naslednje izraze: ljudska pesem, ritem rima, recitacija in deklamacija, literatura, ljudska, avtorska, živalska pravljica, glavna književna oseba in stranske osebe, čas in kraj dogajanja, poezija, proza in dramatika, dramsko besedilo, dejanje, prizor, režiser, scena, kostumi, ljudski ep, basen in legenda.

Vsebine:

- zgodbe iz nordijske, indijske, perzijske, sumerske,
- egipčanske, grške in srednjeveške mitologije,
- zgodbe iz zakladnice svetovne in slovenske mladinske književnosti,
- ustno in pisno obnavljanje zgodb,
- zborna, skupinsko in posamično recitiranje poezije: aliteracijski verzi, heksameter, balade in romance,
- ritem, rima, tempo, presledki, naglasi...,
- govorjenje proznih odlomkov,
- značilnosti slovenskih in tujih ljudskih in avtorskih pravljic, basni, legend, nekaterih dramskih besedil, ljudskih epov,
- uvedba domačega branja,
- glasno in tiho branje odlomkov literarnih besedil,
- pogovori in zapisi o vsebini, zgodbi, glavnih osebah, motivih za ravnanje, kraju in času dogajanja, o avtorju,
- pisanje literarnih besedil,
- ogledi nekaterih gledaliških predstav,
- dramsko uprizorjanje v razredu, predstavitev daljših dramskih besedil na odru širši javnosti, gledališke prvine.

PREDLAGANA BESEDILA ZA PRIPOVEDOVANJE IN BRANJE

POEZIJA

- *Neža Maurer*: Lep sončen dan,
- *Tone Pavček*: Beseda,
- *Srečko Kosovel*: Otrok,
- *Vida Jeraj*: Ljubezen do zemlje,
- *J. W. Goethe*: V preudarek,
- *Kratchmanov*: Kam in kje,
- *Oton Župančič*: Ločitev, Breza in hrast,
- *Lojze Krakar*: Češnja v belem, Jesen,
- *France Prešeren*: Povodni mož,
- *Homer*: Iliada, Odiseja,
- *Josip Pavčič*: Svet,
- Ep o Gilgamešu,
- Bhagavadgita (odlomki),
- Hvalnica Nilu, Pesem nosačev žita, Ehnatonova himna sončnemu božanstvu,
- *ljudska*: Sirota Jerica, Desetnica, Primi pesmico za rep,
- *Simon Gregorčič*: Soči,
- *Saša Vegri*: Prijatelj,
- *A. Novak*: Prebesedimo,
- *Niko Grafenauer*: Slon Misbaba.

PROZA

- *Astrid Lindgren*: Ronja, razbojniška hči, Brata Levjesrčna, Detektivski mojster Bloomquist, Bratec in kljukec s strehe
- *Erich Kastner*: Pikica in Tonček, Dvojčici, Emil in detektivi, Erazem in potepuh
- *Laura I. Wilder*: Hišica v veliki hosti
- *Sempe-Gosciny*: Nikec

- *Feliks Salten*: Bambi
- *Henry Gilbert*: Robin Hood
- *Adam Bahdaj*: Pozor, leteča marela
- J. in W. Grimm: Zvesti Janez, Gosja pastirica pri studencu
- *C. S. Lewis*: Zgodbe iz Narnije
- *A. Milne*: Medved Pu
- *Gudrun Mebs*: Nedeljka
- *H. Rider Haggard*: Roža sveta
- *Mihel Quist*: Dnevnik Anamarije
- *Rudyard Kipling*: Knjiga o džungli
- *Frie Knight*: Lassie se vrača
- *Nicholas Kalashnikoff*: Tojon
- *Oscar Wilde*: Srečni kraljevič
- *Preussler*: Mali povodni mož, Strahec
- *H. Ch. Andersen*: Grdi raček, deklica z vžigalicami, Cesarjeva nova oblačila, Palčica, Mala morska deklica, Snežna Kraljica, Bedak Jurček
- *Michael Ende*: Neskončna zgodba
- *France Bevk*: Pesterna, Grivarjevi otroci, Lukec in njegov škorec,
- Janez Jalen: Bobri
- *Fran Erjavec*: Živalske podobe
- *Angelo Cerkvenik*: Ovčar Runo
- *Brane Dolinar*: Dvojne počitnice
- *Anton Ingolič*: Tajno društvo PGC
- *F. S. Finžgar*: Pod svobodnim soncem,
- *Josip Vandot*: Kekčeve zgodbe,
- *Josip Ribičič*: Nana, mala opica,
- *Vitan Mač*: Sreča na vrvici,
- *Tone Seliškar*: Bratovščina sinjega galeba,
- *Fran Levstik*: Martin Krpan,

- *Bogomir Magajna*: Brkonja Čeljustnik,
- *finska narodna*: Kalevala, norveška narodna: Edda– odlomki,
- *Prežihov Voranc*: Potolčeni Kramoh,
- *Eduard Petiška*: Stare grške bajke,
- *Dušica Kunaver*: Slovenske bajke in pripovedke,
- *Janez Trdina*: Bajke in povesti o Gorjancih,
- slovenske ljudske pravljice, pripovedi in legende, slovenske ljudske pesmi,
- *Bogdan Novak*: Dnevi pod Rožnikom, Bela past,
- Olimpijsko sonce,
- *Montgomery*: Ana z zelene domačije,
- *Michael Ende*: Momo,
- *Anton Sovre*: Stari Grki,
- *William Judson*: Mrzla reka,
- *Fran Milčinski*: Pravljice, Butalci,
- *Zupan*: Savinjske Pravljice,
- Tisoč in ena noč–sedem pripovedk,
- *Igo Tratnik*: Mladost,
- *Henrik Sienkiewicz*: Quo Vadis,
- *Lewis Wallace*: Ben Hur,
- *Mark Twain*: Prigode Toma Sawyerja,
- *Roald Dahl*: Matilda,
- *Johanna Spyri*: Heidi,
- *Joža Lovrenčič*: Karnska kraljica.

3. 3. TRETJE TRILETJE

3. 3. 1. JEZIKOVNI POUK

3. 3. 1. 1. Poslušanje in govorjenje

Po dvanajstem letu je osnovno vodilo poučevanja iskanje vzročno – posledičnega pogleda na stvari. Zato se morajo učenci še bolj načrtno uvajati v pozorno poslušanje in govorjenje, ki naj v zaključnih razredih privede do diskusij.

Diskusije so oblikovane kot razprave, kjer izberemo temo in kjer posamezniki razpravljajo, tako da podpirajo ali zanikajo neko stališče. Teme naj bodo povezane z realnostjo. Kljub temu naj imajo učenci možnost, da govorno podprejo tisto stran, ki je v resnici ne zagovarjajo. Ta način zagovora ima pomembno moralno in socialno vlogo. Zmožnost predstavljati nekoga drugega in se vživeti v njegovo življenje ali pa v njegov pogled na določeno stvar, je pomembna veščina in jo je potrebno razvijati.

Pogovor v skupini omogoča razvoj sposobnosti socialnega življenja in spoštovanja drugačnih mnenj.

Pri večini predmetov učenci pripravljajo referate, kjer vadijo govorjenje na določeno temo. Predstavitel zaključnega referata, v kateri vsak posameznik samostojno govorno nastopi pred množico sošolcev in gostov, je prikaz učenčevega govornega napredovanja, zorenja in talenta.

Zahtevna izkušnja takega nastopa je priložnost za iskanje notranjih impulzov razvoja jezikovnega izražanja.

Učenci v tretjem triletju:

- poslušajo prosto govorjena poljudnoznanstvena besedila, poročila, potopise, biografije, razlage in opise,
- sami govorno nastopajo (temo pripravijo vnaprej),
- samostojno pripovedujejo daljši referat na določeno temo in zapiske uporabljajo samo kot pripomoček,
- prosto predstavijo določeno snov kot letno projektno delo,
- negujejo svoje govorno izražanje, bogatijo svoj besedni zaklad,
- negujejo skupen pogovor, ki zahteva pozorno poslušanje, sposobnost izražanja občutkov in čustev ter utemeljevanje lastnega mnenja (pogajanje) in sposobnost vživljanja v druge,
- učijo se pozornega poslušanja, opazovanja, zaznavanja, spominjanja,
- razvijajo sposobnost pravilnega izražanja opažanj, občutkov, osebnih izkušenj in mnenj,
- razvijajo sposobnost, da lahko neko vsebino pravilno in samostojno predstavijo.

3. 3. 1. 2. Pisanje

Osnovna naloga pouka pisanja je iskanje ustreznega sloga pisanja za različne namene sporočanj.

Steiner je dejal, da se pri učencih razvija stil pisanja tudi glede na temperament, npr. melanholični stil, kolerični stil... V njih se tako prebudi občutek za temperamente. Na ta način se učenci srečujejo z jezikom še iz novega zornega kota.

Opisom zunanjega sveta se v tem obdobju pridružijo odzveni teh zaznav v obliki izražanj doživetij, razmišljanj in mnenj. Učenci so sedaj pripravljani na pisanje esejev.

Pri pisanju esejev je potrebno poudariti pogled na zgodovinsko in socialno pomembne teme z nasprotnih stališč (pozitivnih, negativnih) ali pa tehtamo dve stališči eno proti drugemu. Učenci morajo vaditi, kako opazovati obstoječa dejstva in razmisliti, kaj lahko povedo o tem.

Učenci v tretjem triletju:

- razvijajo spretnost pisanja,
- natančno opisujejo opažanja, doživljanje in razmišljanja,
- sestavljajo pisma različnim poslovnim osebam, natančna poročila o resničnih dogodkih, povzetke dejstev, komentarje, opombe...,
- učijo se zapisovati natančne opise procesov, dogodkov in drugih opažanj,
- iz časopisne vrstice sestavijo kratko zgodbo in obratno,
- natančno opisujejo opazovanja poskusov pri pouku fizike, kemije, biologije,
- podrobno zapišejo postopek izdelave izdelka pri ročnih delih,
- zapisujejo nareke,
- samostojno pišejo sestavke na teme, obravnavane pri pouku geografije, zgodovine, biologije,
- sestavijo in zapišejo referat na izbrano temo,
- urijo se v pisanju strokovnih sestavkov po pripovedovanju ali branju (intervju, poročilo, ocena, kritika, reklama, potopis, življenjepis, izveček, obvestilo, oglas, opomin, potrdilo, povzetek, prošnja, vabilo, zahvala, zapisnik),
- seznanjeni so z uporabljanjem naslednjih obrazcev: dvižni in vložni listek, paketna sprejemnica, poštna nakaznica, potrdilo o sprejemu pošiljke, splošna položnica,
- učijo se pravilno pisati velike začetnice in ločila,
- vadijo pravopis,
- učijo se razvijanja misli v nekem spisu ali sestavku.

3. 3. 1. 3. Branje

Večina učencev je v tem obdobju sposobna tekočega in izraznega branja. Zato pouk branja omogoča iskaje individualnih kvalitet glasnega branja.

Poleg tega lahko zdaj, ko se je v njih rodila sposobnost presojanja, razvijajo odnos do prebranih sporočil. Začenjajo ločevati umetnostna od neumetnostnih besedil; pri neumetnostnih besedilih znajo ločevati med resničnimi in tendencioznimi besedili.

Individualnost naj se odraža tudi v iskanju bralnih vsebin.

Učenci v tretjem triletju:

- vadijo glasno in tekoče branje tiskanih in pisanih besedil in so pozorni na knjižno izreko, ustrezno intonacijo ter pravilno poudarjanje,
- vadijo tekoče, tiho branje z razumevanjem,
- berejo različna neumetnostna besedila: anketo, časopisno novico, intervju, reklamo,
- berejo besedila povezana z drugimi predmetnimi področji: dnevnike, biografije, opise krajev, držav, življenja ljudi, dogajanja v naravi,
- po branju razlagajo sporočilo, presodijo njegovo razumljivost in utemeljijo popravke, če so potrebni,
- berejo tudi uradna in poljudnoznanstvena ter strokovna besedila (kritiko, poročilo, oceno, izvleček, obvestilo, oglas, opomin, potrdilo, povzetek, prošnjo, zapisnik) in jih razumejo,
- prepoznajo naslovnika, sporočevalčev namen in temo besedila,
- učijo se vzpostavljati kritičen odnos do prebranih sporočil,
- v publicističnih besedilih presojajo resničnost podatkov,
- ločijo ali je besedilo knjižno, narečno, umetnostno ali neumetnostno, prikazovalno ali propagandno.

3. 3. 1. 4. Razumevanje jezika

To je obdobje, ko mladi večinoma izgubljajo povezavo z jezikom in okoljem. Zato ima poglobljanje občutka za kvaliteto in širino jezika toliko večji pomen.

Prekomeren vdor stilno zaznamovanih besed zahteva odločitev za ohranitev čistosti jezika in vedenje o pomenu rabe domačih besed pred tujimi. Spoznavajo nevarnosti, ki se pojavijo, če se to ne zgodi. Učenci začenjajo odkrivati vlogo in pomen jezika pri ohranjanju identitete slovenskega naroda v preteklosti, sedanjosti in prihodnosti.

Učenci razvijajo občutek, da je jezik živ. Pričnejo se zavedati, da za strogimi slovničnimi pravili živi bogata vsebina, ki posamezniku omogoči izraziti doživetje ali razmišljanje. Doživljajo, da jim poznavanje jezikovnih zakonitosti omogoča svobodo izražanja.

Učenci v tretjem triletju:

- na višjem pojmovnem nivoju se ponovno srečajo z vsemi besednimi vrstami in vsako izmed njih natančneje spoznajo,
- ob različnih primerih opisujejo, katero izrazno kvaliteto posamezna besedna vrsta prinaša,
- spoznajo sklanjatvene vzorce in samostalniku določijo sklanjatev,
- spoznavajo neosebne glagolske oblike,
- razlikujejo naklonske in fazne glagole (moči, morati, smeti) in jih predstavijo v izrazih začudenja in občudovanja,
- učenci doživijo in spoznajo razliko med pojmom besedne vrste in stavčni členi,
- na osnovi vprašalnic določajo stavčne člene (povedek, osebek, predmet, prislovno določilo) v besedilu,
- spoznajo vse stavčne člene in ugotavljajo povezave med njimi,
- opazujejo, kako različni stavčni členi vplivajo na izrazno moč stavka,
- izobrazijo se o gradnji stavkov,

- razmišljajo o razliki med trdilnimi in pogojnimi stavki,
- doživijo razliko in sporočilno vrednost golih stavčnih členov v primerjavi s zloženimi,
- ob tem spoznavajo pojme jedro, določilo, levi in desni prilastek ter priredno in podredno zloženi stavčni člen,
- ugotavljajo razliko med kvaliteto golih in zloženih stavkov,
- razlikujejo pomen izrazov stavek in poved,
- v besedilu iščejo enostavčne in dvostavčne povedi,
- v njih ločijo glavni in odvisni stavek,
- stavčne člene razširjajo v odvisnike in obratno,
- poimenujejo odvisnike,
- ugotavljajo razmerja med različnimi enakovrednimi zloženimi stavki in jih poimenujejo,
- ugotavljajo, kateri vezniki določajo posamezna razmerja (istodobno – in, medtem ko; neistodobno – ko ali prislov potem; namerno – da; pogojno – če; vzročno – ker; posledično – zato,
- s pravim veznikom izrazijo logična razmerja med dejanji,
- pozorni so na uporabo vejice v obravnavanih priredjih,
- v dvostavčnih povedih iščejo glavne in odvisne stavke in jih zapišejo v S – zgradbi,
- spoznajo pojem pastavek, polstavek in pristavek in urijo rabo ločil v njih,
- zapisana besedila besedno – slovnično razčlenjujejo in ob tem utrjujejo, dopolnjujejo in nadgrajujejo osnovno jezikovno znanje,
- zavejo se pomena jezikovnega izpopolnjevanja,
- paleto občutij in njihovih kombinacij raziskujejo v njihovih jezikovnih izrazih,
- različna razpoloženja se lahko pokažejo tudi z glagolskimi časi ali z različnimi nakloni,
- utrjujejo osnovne pravopisne zakonitosti
- v besedilih najdejo slovnične in pravopisne napake ter jih popravijo,
- besedam iščejo protipomenke, nadpomenke, podpomenke in sopomenke,
- besedam iščejo člane iste besedne družine ter jim določajo koren,

- iščejo stalne besedne zveze in pojasnjujejo njihov pomen,
- naštejejo glavne evropske jezikovne skupine in ugotovijo, v katero skupino spada slovenski jezik,
- spoznajo bistvene značilnosti začetkov slovenskega jezika,
- razmišljajo o narečjih, slengu in prevzetih besedah,
- besedila znajo spremeniti v knjižni jezik,
- vadijo uporabo jezikovnih priročnikov:

3. 3. 2. KNJIŽEVNI POUK

Ko pričnejo učenci odkrivati nova področja v svojem duševnem svetu in se pri geografiji učijo o velikih odkritjih, je primerno branje življenjepisov ljudi, ki so odkrivali nove predele Zemlje in ljudi, ki so v človeški zgodovini igrali odločilno vlogo. Če je možno, berejo zgodovinske tekste, romane, ki opisujejo moderne poglede na sodobno zgodovino, literaturo 19. stoletja. Branje avtorjev, ki obravnavajo tematiko odkrivanja notranjih in zunanjih svetov, mobilizira notranje sile občutkov, s katerimi potem mlad človek aktivno stopa v zunanji svet.

V tem starostnem obdobju učenci »umolknejo«. V fazi molčanja pa imajo toliko večjo potrebo po pisanju. To potrebo je potrebno pravilno usmerjati in ji dati dovolj možnosti za izražanje, kar zahteva od učitelja veliko razumevanja in obzirnosti.

Začne se razvijati sposobnost presojanja, zato šele sedaj pišejo spise o notranjih doživetjih in stvareh, ki zaposlujejo njihovo domišljijo.

Potrebno je učencem omogočiti razvoj sposobnosti bogatega in slikovitega izražanja želja, čudenja in presenečenja. Zato si mora učitelj prizadevati, da se učenci naučijo oblikovati povedi, ki imajo v sebi ta občutja. Pomembno je, da učenci izražajo svoje želje, začudenja in se jih uče razlikovati od občutkov drugih. Učenci naj z učiteljevo pomočjo ugotavljajo razliko

med stavki, ki izražajo željo in tistimi, ki izražajo čudenje, ter poiščejo oblikotvorno silo jezika, ki zmore to izraziti.

Ko učenci ta čustva izrazijo, jih zavestno dojamejo. Tedaj jih lahko opazujejo v navidez nevtralnem področju jezika.

Paleta občutij in njihovih kombinacij raziskujejo v njihovih jezikovnih izrazih: začudenje, predanost, presenečenje, osuplost, poželenje in strast nasproti hrepenenju, spodbujanje s sledjo izziva, zanikanje kot odrekanje ali žrtvovanje ter zanikanje kot samoobramba... Veliko je takih primerov opisov duševnih stanj, ki jih lahko raziskujejo. Tako pomagamo mladim adolescentom, da začno načrtovati svoje notranje življenje in poimenovati svoja čustva.

Skozi umetniško oblikovan govor se učenci pripravljajo na nastopanje v javnosti. Prvič se lahko srečajo s pravo dramsko produkcijo. Do tega obdobja so igrali že več iger. Razlika je v profesionalnosti, h kateri moramo stremeti. Pot ustvarjanja gledališke predstave mora biti tlakovana z obilo priprav, da to postane popolna gledališka izkušnja. Če izberemo delo iz klasičnega repertoarja, bodo učenci lažje sprejeli stil jezika, ki ga niso vajeni, kajti zgodba in osebe že živijo v njihovih predstavah, ko učitelj pove zgodbo in dogajanje, razdeli vloge in pričnejo z branjem scen.

Učitelj pa lahko tudi sam napiše ali priredi igro z osebami in temami, prirejenimi sposobnostim, ki jih učenec pokaže v razredu. Čeprav morda igri primanjkuje literarne oblike, imajo taki poskusi veliko prednost, ker so prirejeni določeni skupini otrok. Ko delimo vloge, je še vedno primerno, da učenci dobijo vlogo, ki ima za njih pozitiven izziv, da razvijejo del svoje osebnosti. Če učitelj da vodilno vlogo gledališko bolj nadarjenim učencem, bo predstava boljša, ne bo pa priložnosti za razvoj učencev. Bolj primerno je, da vloge v skladu s sposobnostmi, ki služijo igri, delimo v srednji šoli. V višjih razredih osnovne šole pa ima igra in razdelitev vlog socialne namene.

Ob koncu zadnjega triletja je učencem potrebno ponuditi razumevanje obsežnejših besedil poezije in proze. Uvajajo se v jezik starih časov. Na temelju načinov izražanja, ki jih niso

vajeni, lahko njihove misli pridobijo širino. Razvijajo nove sile in spretnosti, s katerimi lahko bolj kritično pristopijo k literarnim delom.

Učenci v tretjem triletju:

- še vedno poslušajo učiteljevo branje in pripovedovanje proze in poezije,
- recitirajo v zboru, v skupini in samostojno,
- vadijo razločno naravno in knjižno govorjenje, prepoznavajo neknjižno izreko in se jo trudijo popravljati,
- poslušajo besedilo v narečju, slengovsko besedilo in besedilo, v katerem so prevzete besede, prepoznavajo razlike in besedila »prevedejo« v slovenski knjižni jezik,
- spoznavajo slovensko in svetovno mladinsko književnost in književnost za odrasle,
- samostojno, tiho berejo daljša književna besedila, jih razumejo, obnovijo zgodbo in razpravljajo o vsebini, zgodbi ter jeziku, času in kraju dogajanja, se vživijo v življenje glavnih oseb, prepoznavajo motive za njihovo ravnanje, avtorja in pripovedovalca,
- analitično opazujejo različne sloge pisanja,
- ob branju in lastnem ustvarjanju spoznavajo temeljne literarne zvrsti,
- doživljajo, zaznavajo in razumejo značilnosti pripovednih vrst: pripovedka, anekdota in humoreska, povest, roman, novela, črtica,
- prepoznavajo zgradbo besedila (temo, idejo, snov, zgodbo),
- zaznavajo in doživljajo zvočnost pesniškega jezika, ritem, rimo, likovno podobo besedila, besede s prenesenim pomenom, temo (ljubezenska, socialna, razpoloženjska in miselna poezija), pesniške vrste (ep, balado, romanco, sonet, gazelo, glosa),
- spoznavajo svobodne ritme in prozo kot nasprotje strogo vezanih oblik,
- odkrivajo osebni odnos do lirične poezije, vključno z moderno,
- opazujejo notranjo zgradbo literarnih tekstov,
- iščejo različna vzdušja v literaturi,

- ob branju in dramskem ustvarjanju doživljajo, zaznavajo in razumejo značilnosti naslednjih dramskih vrst: mladinskega dramskega besedila, komedije in filmskega scenarija,
- uprizorijo obširno gledališko igro na odru pred širšim občinstvom,
- med seboj primerjajo različna prozna, dramska in pesniška dela,
- urijo se v razumevanju različnih načinov izražanja, kot so tragika, humor, drama,
- razpravljajo o prebranih vsebinah, spoznavajo pomembne dogodke v povezavi z nastankom slovenskega jezika in slovenskega knjižnega jezika in vlogo nekaterih znanih Slovencev v tem procesu, spoznavajo tudi razvoj slovenske književnosti od nastankov (Trubar) do današnjih dni,
- spoznavajo življenja pesnikov in pisateljev, jih med seboj primerjajo in ugotavljajo, kako se utrip časa v katerem so živeli, odraža v njihovih delih,
- razvijajo sposobnost pravilnega oblikovanja misli, občutkov, osebnih izkušenj in mnenj,
- pišejo doživljajske, domišljajske in literarne spise, opise predmetov, delovnih postopkov, orise in oznake književnih oseb,
- učenci iščejo svoj lastni stil pisanja ob spoznavanju različnih stilov pisanja pesnikov in pisateljev in pri samostojnem literarnem ustvarjanju,
- pišejo poročila o gledaliških predstavah, koncertih, ogledih filmov,
- opisujejo različna občutja, vzdušja in ugotavljajo razlike med njimi.

IZOBRAŽEVALNI CILJI IN VSEBINE

- Učenci spoznajo dela in imena nekaterih pomembnih avtorjev in zbirk (glej preglednico predlaganih besedil)
- Učenci razumejo in pravilno uporabljajo naslednje izraze: umetnostno, neumetnostno besedilo, stalna besedna zveza, zaznamovana in nezaznamovana beseda, praktično–

sporazumevalno, strokovno publicistično besedilo, socialna in funkcijska zvrst, strokovna beseda, tvorjenka, netvorjenka, sleng, prevzeta beseda, jezikovna družina, frazem, imena za vse sklanjatve, kazalni, vprašalni, oziralni, svojilni zaimsek, glavni, vrstilni števniki, povedni, velelni, pogojni naklon, stavek, enostavčna, dvostavčna poved, goli in zloženi stavčni člen, priredno in podredno zloženi stavčni člen, jedro in določilo, osebek, povedek, predmet, prislovno določilo, dvopičje, glavni stavčni člen, levi in desni prilastek, glagolski vid, dovršnik, nedovršnik, nedoločnik, namenilnik, naklonski glagol, glavni in odvisni stavek, večstavčna poved, osebkov, predmetni, krajevni, časovni, načinovni, vzročni, namerni, dopustni, pogojni, prilastkov odvisnik, priredna in podredna poved, posledično, pojasnjevalno, sklepalno, vezalno, protivno in ločno priredje, polstavek, pastavek, pristavek, tvornik, trpnik, S zgradba, zveneči in nezveneči glasovi slovenskega knjižnega jezika, zvočniki in nezvočniki slovenskega knjižnega jezika, anketa, dnevnik, časopisna novica, intervju, poročilo, ocena, kritika, reklama, življenjepisi, potopis, izvleček, obvestilo, oglas, opomin, potrdilo, povzetek, prošnja, zapisnik, zahvala, dvižni in vložni listek, poštna nakaznica, potrdilo o sprejemu pošiljke, splošna položnica, doživljajski, domišljijski in literarni spis, opis, oris, oznaka književne osebe.

Dramatika

- Zunanja zgradba dramskega besedila (dejanje, prizor), notranja zgradba dramskega besedila (zasnova, zaplet, vrh, razplet, razsnova dramskega trikotnika), drama, komedija, tragedija.

Pesništvo

- Lirska in epska pesem; ep; stalne pesniške oblike: balada, romanca, sonet, glosa, gazela; rima: moška, ženska, zaporedna, oklepajoča, prestopna, prosti verz; onomatopoiija, likovna pesem, metafora, primera, simbol, poosebitev, stalni okrasni pridevek, refren, stopnjevanje, ljubezenska pesem, socialna pesem, razpoloženjska pesem, miselna pesem, domovinska pesem, otroška pesem.
- Proza
- Povest; roman: zgodovinski, pustolovski, znanstveno fantastični; trivialna pripoved; poglavje; okvirna pripoved; zunanja zgradba; notranja zgradba: motivacija (psihološka, sociološka), književna oseba, književni čas, književni prostor in dogajanje; analitična in sintetična zgradba zgodbe; novela; črtica.
- Literarnozgodovinska obdobja
- Pismenstvo, protestantizem, razsvetljenstvo, romantika, realizem, moderna (nova romantika).

PREDLAGANA BESEDILA ZA PRIPOVEDOVANJE IN BRANJE

POEZIJA

- *Ijudska*: Galjot, Gor čez Izaro, Lepa Vida, Pegam in Lambergar,
- *I.A. Krilov*: Volk in jagnje,
- *Tone Pavček*: Tolovaj iz Ajdovske jame,
- *Ervin Fritz*: Song o ljubezni,

- *Valentin Vodnik*: Dramilo, Zadovolni Krajnc,
- *France Prešeren*: Turjaška Rozamunda, Uvod h Krstu pri Savici, Apel in čevljar, Glosa, O Vrba,
- *Simon Gregorčič*: Nazaj v planinski raj,
- *Simon Jenko*: Gori, Po slovesu,
- *Josip Stritar*: V Ameriko,
- *Anton Aškerc*: Čaša nesmrtnosti, Brodnik, Slovenska legenda, Kronanje v Zagrebu,
- *Dragotin Kette*: Zimska romanca, Gazela, Na otčevem grobu,
- *Josip Murn*: V daljavi, Kje tihi si mi dom, Kmečka pesem,
- *Oton Župančič*: Z vlakom, Žebljarska,
- *Srečko Kosovel*: Jesen, Pa da bi znal, Balada, Godba pomladi, Balada, Bori,
- *Alojz Gradnik*: Istrska vas, Sinu, Vodnjak,
- *Tone Seliškar*: Moj oče,
- *Mile Klopčič*: Meri se predstavi,
- *Pavel Golja*: Grajski vrtnar,
- *Karel Destovnik Kajuh*: Jesenska pesem, Samo en cvet en češnjev cvet, Materi padlega partizana
- *Matej Bor*: Črni možje,
- *France Balantič*: Pot brez konca,
- *Ivan Minatti*: Nekoga moraš imeti rad, V mladih brezah tiha pomlad,
- *Janez Menart*: Kmečka balada, Jaz, Celuloidni pajac, Odiseja,
- *Tone Pavček*: Pesem, Pesem o zvezdah, Preproste besede, Nova faca,
- *Dane Zajc*: Moja prva pesem, Pivci tišine,
- *Kajetan Kovič*: Popoldan,
- *Marko Kravos*: Beseda ni konj
- *Svetlana Makarovič*: Jutro
- *Gregor Strniša*: Orion, Žolna,
- *Tomaž Šalamun*: Pes,
- *Alojz Ihan*: Prodajalec sladkorne pene,

- *B. Štampe Žmavc*: Svetovja,
- *Feri Lainšček*: Mesta,
- *Boris A. Novak*: zbirka Oblike sveta,
- *Niko Grafenauer*: zbirka Skrivnosti,
- *R. Dahl*: zbirka Odvratne rime,
- *Tone Pavček*: zbirka Majnice,
- *Janez Menart*: zbirka Pesnik se predstavi.

PROZA

- *Pravljice*: afriške, kitajske, japonske, indijanske,
- *W. Saroyan*: Očka, ti si nor,
- *E. Bass*: Nepremagljiva enajstorica,
- *Leopold Suhadolčan*: Deček na črnem konju,
- *Bogomir Magajna*: Racko in Lija,
- *Daniel Defoe*: Robinson Crusoe,
- *M. Majerova*: Robinzonka,
- *Jaša Zlobec*: Marco Polo (prevod),
- *Ludo Ondrejev*: V tropskih pragozdovih,
- *Moeyaert*: Gole roke,
- *Robertson*: Pisma zaljubljene najstnice,
- *K. Nagy*: Zgodba moje dijaške knjižice,
- *Horowitz*: Sokolov Malteser,
- *Loeff Bassenau*: Plazovi besne,
- *T. Fuchs*: Julija Grozna,
- *M. Gask*: Najlepši par,
- *R. Kipling*: Kako je nastala abeceda,
- *G. Paulsen*: Sekira rešitve,
- *G. Pausewang*: Dam ti še zadnjo priložnost, o, bog,
- *Wicke, Schreiber*: Benijeva skrivnost,

- *Luciani*: Skrita kamera,
- *H. Ulrich*: Ne poljublaj čarovnic,
- *Svetlana Makarovič*: Teta Magda,
- *Anton Ingolič*: Deček z dvema imenoma,
- *Tone Seliškar*: Rudi, velika gala predstava,
- *Kos*: Gašper Lamberger na viteškem turnirju,
- *N. Omaha*: Silvija,
- *Fran Milčinski*: Skavt Peter, Ptički brez gnezda, Družinske zgodbe,
- *J. Švanjcer*: Junak na kolcih,
- *Rado Murnik*: Ženini naše Koprnele,
- *Christine Noestlinger*: Fant za zamenjavo,
- *Aleksander Dumas*: Črni tulipan,
- *Josip Jurčič*: Jurij Kozjak, Rokovnjači,
- *Vitan Mal*: Baronov mlajši brat, Na ranču veranda, Poletje v školjki Nedelje nekega poletja,
- *Erich Kastner*: Leteča učilnica,
- *Maria Grippe*: Hrošč leti v somraku, Pellerinova hči, Agnes Cecilija,
- *Polonca Kovač*: Urške so brez napake, Andrejev ni nikoli preveč
- *Prežihov Voranc*: Solzice,
- *Ivan Tavčar*: Cvetje v jeseni,
- *Anton Tomaž Linhart*: Županova Micka,
- *Janko Kersnik*: Kmetske slike,
- *Rado Murnik*: Lepi janičar,
- *Desa Muck*: Hči lune, Pod milim nebom, Kremplin,
- *E.T.Seton*: Črni kljusač,
- *Jack London*: Beli očnjak, Zgodbe s severa in juga, Klic divjine,
- *B.Traven*: Zaklad Sierra Madre,
- *Henrik Sienkiewicz*: V puščavi in goščavi,
- *Erik Hesselberg*: Kon Tiki in jaz,

- *Pavel Kunaver*: Skozi led in sneg, Zadnja pot kapitana Scotta (prevod),
- *Renee Guillot*: Bela griva,
- *Veša Kvotesin*: Sajo in njena bobra,
- *Kalja Pikkener*: Dober dan Amerika,
- *Harriet Beecher–Stowe*: Koča strica Toma,
- *V. Wallis*: Ženici,
- *Vladimir Janežič*: Ta nori svet,
- *Zbirka*: Veliki ljudje za boljši svet – različne biografije,
- *Zlata Filipovič*: Zlatin dnevnik,
- *J. Mušič*: Zgodbe o Prešernu,
- *Ana Frank*: Dnevnik,
- *Jules Verne*: Petnajsetni kapitan,
- *H. G. Wells*: Nevidni človek,
- *M. Lamb*: Pripovedke iz Shakespeara,
- *S. Thownsend*: Skrivni dnevnik Jadrana Krta,
- *Otfried Preussler*: Krabat,
- *A. Saint Exupery*: Mali princ,
- *R. Tagore*: Lačni kamni,
- *S. White*: Moj divji fant,
- *Richard Bach*: Jonatan Livingstone galeb,
- *A. Horowitz*: Sokolov malteser,
- *Branka Jurca*: Ko zorijo jagode,
- *Anton Ingolič*: Gimnazijka
- *France Bevk*: Kaplan Martin Čedermac,
- *Ciril Kosmač*: Pomladni dan, V gaju življenja,
- *A. A. Milne*: Skrivnost rdeče hiše,
- *S. White*: Moj divji fant,
- *B. A. Novak*: Bla, bla.

VSEBINE

JEZIKOVNI POUK

- vaje dramatičnega govora: zborovska recitacija dramatičnih pesmi in balad ter proznih tekstov,
- zborovska recitacija celega razreda, v manjših skupinah, posamično,
- govorne vaje,
- svobodni ritmi in proza kot nasprotje strogo vezanih oblik in ritmov,
- negovanje skupnega pogovora, ki zahteva pozorno poslušanje, sposobnost izražanja občutkov in čustev ter utemeljitev lastnega mnenja,
- kratki referati in poročila,
- samostojna pripoved daljšega referata pri naravoslovnih predmetih ter zgodovini in geografiji,
- prosto pripovedovanje zaključnega referata
- izpeljava dramske igre celega razreda in s tem povezane govorne in jezikovne vaje,
- scenske improvizacije in igranje vlog,
- različne vrste komunikacije: pogovor, diskusija ter njihova uporaba v masovnih medijih,
- stilska sredstva,
- pripovedna snov: zgodbe o različnih ljudeh, življenjepisi znanih osebnosti,

- vaje spreminjanje teksta: iz časopisne vrstičke preko poročila očitca h kratki zgodbi in obratno,
- pisanje sestavkov za šolski časopis,
- oblikovanje tekstov za tematske zvezke,
- natančno formuliranje poskusov in konstrukcij,

- narek,
- spoznavanje različnih stilov pisanja,
- iskanje lastnega stila pisanja,
- samostojno pisanje sestavkov na teme, obravnavane pri drugih predmetih glavne ure,
- pisanje celoletnega referata na izbrano temo,
- pisanje poročil o gledaliških predstavah, koncertih, filmih in recenzije,
- vaja v pisanju strokovnih sestavkov po pripovedovanju ali branju,
- pisanje različnih vzdušij, karakterni opisi , dialogi,
- utrjevanje pravopisa,
- učenje razvijanja misli v nekem spisu ali sestavku,
- ob koncu vsakega obdobja priprava pisnega sestavka o obravnavanih temah,

- izrazne oblike za želenje, čudenje, občudovanje,
- pomožni glagoli,
- glavni in odvisni stavek,
- slikovito opisovanje različnih členov stavka,
- členitev daljših podredij,
- začetek metrike in poetike,
- poglobljanje znanja o časih,
- pravopisno postavljanje ločil v težjih primerih,
- samostalnik; sklanjatve,
- samostalniški in pridevniški zaimek,
- glavni in vrstilni števniki,
- povedni, velelni in pogojni naklon,
- stavek; enostavčna in dvostavčna poved,
- stavčni člen, osebek, povedek, predmet, prislovna določila,
- goli in zloženi stavčni člen,

- priredno in podredno zloženi stavčni člen,
- jedro, določilo,
- levi in desni prilastek,
- odvisnik (osebkov, predmetni, krajevni, časovni, načinovni, vzročni, pogojni, prilastkov),
- glagolski vid, dovršnik, nedovršnik,
- naklonski glagol,
- jezikovna družina, koren,
- priredna in podredna poved,
- socialna in funkcijska zvrst,
- strokovni izrazi,
- večstavčna poved,
- zvočnik, nezvočnik,
- tvornik, trpnik,
- okrajšave, simboli.

Učenci poznajo in uporabljajo naslednje literarne pojme:

- lirska in epska pesem, balada, primera, stalni okrasni pridevek, ljubezenska pesem, socialna pesem, razpoloženjska pesem, povest, roman, komedija, kitica, črtica, metafora, književni čas, prostor, oseba, dogajanje...
- pismo, vabilo, zahvala, telegram, uradna prošnja, sožalje, opis dogodka, delovnega postopka, opis poti, poročilo o aktualnem dogodku, javno obvestilo, reklama, poštni in bančni obrazec.

4. DIDAKTIČNA PRIPOROČILA IN MEDPREDMETNE POVEZAVE

4. 1. PRVO TRILETJE

Težišče opismenjevanja je v drugem in tretjem razredu. V prvem razredu je več poslušanja, govorjenja, v drugem pa več pisanja in branja. V tretjem razredu se snov med poslušanje, govorjenje in pisanje enakovredno porazdeli.

Praviloma v prvem razredu prepoznajo glasove, like in imena vseh samoglasnikov in soglasnikov v velikih črkah. Prav tako spoznajo abecedni red črk.

V drugem razredu pa sistematično obravnavamo še male tiskane črke in ob tem učenci spoznajo vlogo velikih tiskanih črk. Običajno v drugem razredu spoznajo tudi male pisane črke, velike pisane pa v tretjem razredu. Pri spoznavanju in utrjevanju črk potrebujejo veliko spodbud in opore, saj je proces opismenjevanja zanje izredno naporen in manj privlačen od ostalega dela.

V tretjem razredu je večino časa namenjeno utrjevanju oziroma avtomatizaciji tehnike branja in pisanja.

Že od drugega razreda otroci urijo pisanje s prepisovanji, v začetku vedno znano besedilo in prepis s table, kasneje lahko tudi prepis z lista ali knjige.

Prepisom se pridružijo tudi nareki, ki morajo prav tako predstavljati znane vsebine. Prepisov in narekov otroci ne pišejo zato, da bi njihove izdelke učitelji vrednotili in ocenjevali, ampak predvsem za vajo.

Prepisana in narekovana vsebina mora biti otrokom poznana, na tabli pa sprva napisana tako, da so povedi razvrščene vsaka v svojo vrsto.

Faze predbralnega/predpisalnega in bralnega/pisalnega razvoja se v povezavi s poslušanjem in govorjenjem glede na individualni razvoj otrok, njihovih interesov in spodbud okolja lahko časovno različno realizirajo.

V samostojno pisanje vstopajo otroci individualizirano in drseče, ko je njihovo pisanje že avtomatizirano. Isto velja tudi za branje.

Pri izbiri didaktičnih oblik in metod za razvijanje učenčevih sposobnosti učitelj upošteva dejavnosti in cilje, ki jih uresničuje pri pouku, kot tudi individualne značilnosti učenca. Za sistematično začetno opismenjevanje uporablja predvsem frontalno poučevanje z različnimi oblikami individualnega in skupinskega dela. Učno okolje (metode, organizacija razreda, vzdušje) naj bo načrtovano tako, da bo vse učence, ki so različni po sposobnostih in predznanju, spodbujalo k napredovanju.

Predmet slovenščina se z vsebinami in razvijanjem sporazumevalnih dejavnosti učencev tesno povezuje z drugimi predmeti: s spoznavanjem okolja, z matematiko, glasbeno in likovno vzgojo. Začetki opismenjevanja pa so močno povezani z evritmijo, risanjem form in igrami kot gibalno vzgojo.

4. 2. DRUGO TRILETJE

Osnova pri pouku slovenščine so umetnostna in neumetnostna besedila.

Neumetnostna besedila predmet povezujejo z učenčevimi izkušnjami in predznanjem ter vsebinami pri spoznavanju okolja..Zato se priporoča celostni pouk in ob koncu obdobja priprava referatov. Možne so vse učne oblike dela: individualne, skupinske in frontalne.

Pri obravnavi neumetnostnih besedil so enako zastopane vse štiri sporazumevalne dejavnosti – poslušanje, govorjenje, branje in pisanje.

Umetnostna besedila imajo osnovno nalogo ohranjati in obnavljati otrokov interes za branje. Učenci so seznanjeni tako s proznimi vsebinami kot s poezijo. Branje in poslušanje ter pisanje in govorjenje se v okviru vsake učne enote prepletajo. Ob prvem stiku z besedilom učencem prozo in dramatiko pripovedujemo, pesem pa deklamiramo in šele nato jo preberemo.

Pri delu s tekstom imamo na voljo različne metode: metodo pogovora, branja, igro vlog. Vse sporazumevalne dejavnosti naj bodo med seboj uravnotežene. Proti koncu triletja narašča pomen otrokovega tihega branja. Pisanje in govorjenje nista cilj književnega pouka, temveč sta le metodi, ki podpirata literarnoestetsko doživetje. (npr. otroci ne pišejo pravljice zato, da bi se usposobili za poklic pisatelja, ampak, da bi natančneje spoznali njeno zgradbo).

Učenci torej spoznavajo književnost in njene zvrsti (pravljice, legende, mite, pripovedke, basni, ...) zato, da bi te vsebine močneje doživeli in, da bi bilo njihovo branje kar najbolj prijetno doživetje.

Predmet slovenščina je povezan z drugimi predmeti glavne ure: zgodovina, geografija, botanika in zoologija ter fizika. Na obravnavano snov pri slovenščini se ves čas navezuje pouk tujih jezikov. Pouk evritmije je prežet z bogastvom umetnostnih besedil. Pri slikanju pogosto iščemo motive, ki so v povezavi predvsem s književnim poukom.

4. 3. TRETJE TRILETJE

Učenci se pri svojem delu srečujejo z živo učiteljevo besedo, z različnimi besedili, ki imajo umetniško vrednost in tudi z neumetnostnimi besedili.

Neumetnostna besedila so večinoma vsebinsko povezana z obravnavano snovjo pri družboslovnih in naravoslovnih predmetih. Učenci jih lahko obravnavajo kot dopolnilo k obravnavani snovi, ali pa jim je to izhodišče za pripravo referatov in seveda osnova za zaključni projekt v devetem razredu.

Posamezne referate učenci pripravijo tudi v dvojicah ali manjših skupinah. Ob tem razvijajo sodelovalno učenje, učenje z odkrivanjem in problemsko učenje, razvijajo zmožnosti za sporazumevanje, sposobnosti oblikovanja skupnega mnenja in sodelovanja ob skupni predstavitvi.

Pri poslušanju ali branju različnih neumetnostnih besedil se navajajo na razmišljujoče in kritično sprejemanje besedil ter na utemeljevanje svojega mnenja o njih.

Usposablajo se tudi za tvorjenje samostojnih ustnih in pisnih neumetnostnih besedil, ob tem poleg pravorečnih in pravopisnih sposobnosti razvijajo tudi zmožnost logičnega razmišljanja.

Ob pogovorih učenci razmišljajo tudi o družbenih vidikih jezika, vlogi narečja, slenga, tujk, o zgodovini ter o vlogi slovenskega jezika v zamejstvu.

Učenci si pridobivajo suverenost tako na govornem kot na pisnem področju in samostojno posegajo po poljudnih revijah in člankih in si znajo sami poiskati primerno književno delo.

Temo zaključnega projekta v devetem razredu si izbere vsak učenec sam. Pri tem izhaja iz lastnih interesov. Pripravi obširno pisno predstavitev, v kateri je združeno:

- jezikovno znanje - kvaliteta sestavljenih zapisov, pravopis;
- strokovno znanje - razumevanje obravnavane tematike in sposobnost predstaviti jo z lastnimi povzetki in razmišljanji;
- umetniške sposobnosti -ki se pokažejo ob risanju ilustracij, pripravi plakatov, oblikovanju pisnega izdelka.

Vsak učenec se pripravi na zahtevno ustno predstavitev, kjer mora referat javno predstaviti sošolcem, staršem, učiteljem in gostom. Pozoren mora biti na natančno predstavitev vsebine, pravilno knjižno izgovorjavo, glasnost in jasnost ter na časovno omejitev predstavitve.

Pouk slovenščine je povezan z drugimi predmeti glavne ure, od koder se črpajo vsebine neumetnostnih besedil (kemija, fizika, biologija, zgodovina, geografija). Pri umetniških in rokodelskih predmetih učenci opisujejo postopek dela. Pouk evritmije je obarvan z bogastvom umetnostnih besedil, kjer učenci ritem, rimo in izrazno moč pesmi tudi gibalni prikažejo.

Večdnevni izleti, strokovne ekskurzije in ŠVN imajo izrazito moč globalnih doživetij. To je priložnost za pisanje spisov. Priporočljivo je, da ob tem izdajo razredno glasilo, razvijajo socialne zmožnosti in gredo čez proces ustvarjanja, likovnega in tehničnega urejanja in širjenja glasila med otroke na šoli.

5. KATALOG ZNANJA (MINIMALNI STANDARDI ZNANJA)

5.1. PRVO TRILETJE

Jezikovni pouk:

- učenec doživlja jezik ločeno od stvari,
- sposoben je analizirati karakter posameznih glasov glede na glasovno obliko besed,
- razvije sposobnost razumevanja povezave med nevidnimi elementi glasov in vidnimi oblikami črk,
- v sebi razvije sposobnost živih predstav in občutij za razumevanje napisanega,
- sodeluje pri pogovoru ter osvaja načela (dvogovornega) sporazumevanja,
- pripoveduje o aktualnih dogodkih,
- piše z velikimi in malimi tiskanimi črkami, kakor tudi s pisanimi, pri čemur se trudi pisati pravopisno pravilno, čitljivo in estetsko,
- učenec bere najprej lastno pisavo, kasneje izbrana besedila; bere tekoče, pravilno in čimbolj zborna,
- prebrano razume, odgovori na preprosta vprašanja iz prebranega besedila,
- prepozna vprašalne, pripovedne in velelne povedi ter jim določi ločilo,
- loči preteklost in sedanost,
- najde in popravi temeljne slovnične in pravopisne napake,
- napiše prosti spis,
- napiše voščilnico in vabilo,
- zna napisati memorirano vsebino,
- zna pisati po nareku,
- ve, kateri jezik je v RS državni jezik, loči materni jezik od tujega ter knjižni jezik od neknjižnega,
- praktično obvlada svoji starosti ustrezne govorne položaje za rabo knjižnega jezika.

Književni pouk:

- učenec posluša in razume pripovedovano in brano umetnostno besedilo,
- prebere neznano umetnostno besedilo in ga razume ter odgovori na vprašanja,
- obnovi besedilo,
- recitira zborna in individualno,
- sodeluje v skupinski dramatizaciji pesmi, proznega in dramskega besedila, pri čemer se identificira z eno izmed književnih oseb,
- ob koncu obdobja učenec sodeluje v gledališki predstavi,
- razume dve skupini motivov za ravnanje književne osebe – »dobra« oseba, »slaba« oseba,
- učenec zazna in doživi besedilo – s posebej oblikovanim govorom ponazarja razpoloženje besedila, doživeto recitira ter tematiko izraža z ilustriranjem,
- napiše kratko obnovo,
- doživi in prepozna pravljico ter realistično pripoved,
- memorira krajše umetnostno besedilo.

5.2. DRUGO TRILETJE

Jezikovni pouk:

- aktivno sodeluje v pogovoru, pri čemer razume medsebojne odnose pri sporazumevanju,
- ob igranju vlog se smiselno odziva na različne situacije,
- otrok posluša in gleda govorne nastope in pri tem prepozna namen in temo podanega besedila,
- loči bistvene podatke iz povedanega, jih pripoveduje in jih zna zapisati,
- otrok se opredeli do govornih nastopov vseh medijskih sporočil in drugih nastopov; sam govorno nastopi (z vnaprej pripravljeno temo), in sicer ob pisni pripravi,
- govori razločno, naravno in čimbolj zborna,
- učenec spoznava neumetnostna besedila, jih razume, zna odgovoriti na vprašanja v zvezi z njimi, sam tvori podobno besedilo,
- samostojno lepopisno napiše krajši tekst,
- napiše doživljajski spis in pismo,
- napiše spis na določeno temo,
- loči naslov, odstavek, uvod, jedro, zaključek,
- piše po nareku,
- pravilno zapiše težje, pogosto rabljene besede, deli domače besede, pravilno uporabi veliko in malo začetnico,
- pravilno zapiše predloge z, s, k, h,
- zapiše glavne in vrstilne števnike do 1000 s številkami in črkami,
- uporabi pravo ločilo na koncu povedi,
- uporabi vejico pri naštevanju in pred obravnavanimi vezniki,
- pravilno uporabi ločila v premem govoru (s premim stavkom pred dobesednim navedkom in za njim),
- uporablja oklepaj,

- uporabi krajšave (okrajšave, kratice in simbole),
- učenec pozna glasove slovenskega knjižnega jezika, samoglasnike in soglasnike, pri katerih loči zvoneče in nezvoneče,
- razume pojem sopomenka, nadpomenka in podpomenka ter jih zna poiskati k danem besedam,
- pozna besedne vrste,
- osebnim glagolskim oblikam določi osebo, število in čas,
- samostalnikom določi osebo, število in sklon,
- sklanja tudi pridevniške besede in zaimke,
- osebnim zaimkom določi nanašalnico v besedilu ali okoliščinah sporočanja,
- sprega glagole in stopnjuje pridevnike,
- ob poslušanju učenec prepozna premi govor (vživi se v drugo osebo) in ga zapiše,
- v besedilu določi število stavkov in povedi,
- sam tvori sestavljeno poved, poišče pripovedne, vzklične, vprašalne, trdilne in nikalne povedi,
- učenec se poigrava z besedami: tvori izpeljanke iz samostalnika, pridevnika in glagola, iz danega korena sestavi besedno družino in obratno,
- pozna državni in uradni jezik v Republiki Sloveniji, navede imena državnih jezikov v državah, ki mejijo na Slovenijo,
- loči knjižni in neknjižni jezik ter pozna njuno praktično rabo,
- napiše pismo.

Književni pouk:

- učenec posluša in razume pripovedovanje/branje umetnostnega besedila ter odgovori na bistvena vprašanja,
- tiho prebere neznano umetnostno besedilo in ga razume ter odgovori na vprašanja,
- razume motive za ravnanja književnih oseb,

- ustno obnovi slišano oz. brano besedilo,
- vživi se v prebrano besedilo, v junake zgodb, njihova dejanja in razmišlja o njih ter pojasnjuje vzroke,
- loči umetno in ljudsko delo,
- loči realni in domišljjski dogajalni prostor,
- prepozna dogajalni čas nekoč in danes,
- prepozna in doživi pravljico, pripovedko, anekdoto, pregovor in basen,
- napiše reklamo in tako stopi iz pravljичnega sveta v moderno dobo,
- prepozna in doživi realistično pripoved in sam tvori podobno besedilo,
- poglobljeno nadgrajuje (bogastvo izražanja, preneseni pomen....) opis, oris in oznako, katere učenec že pozna,
- učenec doživi in prepozna tudi slovensko ljudsko pravljico, fantastično pravljico, (moderno avtorsko pravljico), pripovedko, anekdoto, pozna njihove tipične značilnosti in jih uporabi pri tvorbi podobnih besedil,
- učenec zazna in doživi pesem – razpoloženju primerno oblikuje govor in doživeto recitira, tematiko izraža z ilustriranjem pesmi,
- učenec gleda/posluša in doživi dramsko besedilo,
- po ogledu gledališke predstave loči glavne in stranske osebe ter odgovarja na vprašanja o dramskem dogajanju,
- sodeluje pri razredni uprizoritvi igre tako v skupini kot individualno,
- učenec pripravi kratko poročilo o samostojno prebranem besedilu in ga predstavi razredu.

5.3. TRETJE TRILETJE

Jezikovni pouk:

- učenec posluša govor, izlušči temo pogovora in odgovori na vprašanja o bistvenih podatkih,
- sam sodeluje v pogovoru in upošteva družbeno vzgojo (uradnost, neuradnost) in načela sporazumevanja (predvsem vljudnost); ve, kdo vodi pogovor,
- posluša in bere svoji starosti primerna umetnostna in neumetnostna besedila,
- prepozna naslovnika, sporočevalčev namen in temo besedila,
- najde bistvene podatke, jih ob učiteljevih vprašanjih izpiše ter poišče zahtevani podatek,
- presodi resničnost navedenih podatkov v publicističnih besedilih in sam tvori podobna besedila,
- ob pisni pripravi govorno nastopi ter po nastopu odgovarja na vprašanja sošolcev,
- določi, ali je besedilo knjižno ali narečno, umetnostno ali neumetnostno, prikazovalno ali propagandno,
- najde besede/besedne zveze s prenesenim pomenom ter jih zamenja s pomensko prvotnimi besedami/besednimi zvezami,
- najde slogovno zaznamovane besede/besedne zveze in jih zamenja z nezaznamovanimi sopomenkami,
- najde besede, s katerimi je poimenovana ponovljena prvina,
- najde strokovne besede in jih razloži z uporabo slovarja,
- najde samostalnike in jim določi spol, število, sklon, sklanjatev,
- najde glagole v osebni obliki in jim določi osebo, spol, število, čas, naklon,
- glagolom zamenja vid,
- glagole iz besedila postavi iz osebne v nedoločniško obliko,
- nedoločnik uporabi v povedi (ob naklonskih in fraznih glagolih),
- loči nedoločnik od namenilnika,
- najde glavne in vrstilne števnike in jim določi vlogo/pomen,

- najde medmete in pojasni njihovo vlogo v besedilu,
- najde predloge in pojasni njihovo vlogo v besedilu,
- najde eno in dvo-stavčne povedi ter jim določi stavčno in stavčnočlensko zgradbo,
- najde okrajšane besede in jih razveže,
- v besedilu najde temeljne slovnične in pravopisne napake ter jih popravi,
- pravilno napiše nezvočnike sredi besede, začetni /w/ v sestavljenih glagolih in neobstojni polglasnik,
- uporabi veliko začetnico v imenih prebivalcev krajev (tudi dvobesednih), pokrajin, držav, celin, planetov,
- uporabi malo začetnico v imenih pripadnikov ras, prebivalcev, vrst, naselij, zgodovinskih dogodkov,
- uporabi vejico pri naštevanju v stolpcih, med glavnim in odvisnim stavkom, v priredju,
- uporabi dvopičje,
- uporabi tri pike,
- zapiše premi govor,
- upošteva stičnost obravnavanih ločil,
- učenec iz definicije prepozna definirani pojem in ga poimenuje,
- besedam išče protipomenke, nadpomenke, podpomenke in sopomenke,
- besedam poišče člane iste besedne družine in jim določi koren,
- učenec blizuzvočne pare pravilno uporabi v povedih,
- različne pomene iste besede ponazori v rabi,
- dani stalni besedni zvezi določi preneseni pomen, pojasni pomen danih pregovorov,
- ob danem podstavnem glagolu navede čimveč glagolskih sestavljanek in jih uporabi v povedih,
- s pravilnim veznikom izrazi logična razmerja med dejanji (dobnostno, vzročno-posledično, namerno, pogojno, sklepalno in dopustno razmerje,
- premi govor pretvori v odvisnega,
- v zaporednih povedih izrazi isto osebo/žival/predmet/kraj/... v osebni glagolski obliki ob izpuščenem osebku, z osebnim ali kazalnim ali oziralnim zaimkom, s sopomenko,

- loči knjižni in neknjižni jezik ter praktično obvlada okoliščine njune rabe, pozna nekaj slengovskih izrazov,
- pozna glavne jezikovne družine v Evropi in pripadajoče jim jezike,
- razume pojem državni jezik, ve, kje v Republiki Sloveniji sta predpisana dva uradna jezika in zakaj,
- navede nekaj bistvenih podatkov o začetkih slovenskega jezika in o začetkih slovenskega knjižnega jezika,
- pri obravnavi besedil uporablja temeljne jezikoslovne izraze,
- v enostavčnih povedih določi glavne stavčne člene, v dvostavčnih pa glavne in odvisne stavke ter vrste odvisnikov,
- pozna samoglasnike in soglasnike slovenskega knjižnega jezika, zveneče in nezveneče.

Književni pouk

- Učenec samostojno in z razumevanjem tiho ali glasno bere umetnostna besedila, po branju odgovori na bistvena vprašanja,
- učenec se vživi v književne osebe in razume razloge za njihovo ravnanje,
- poimenuje glavne in stranske književne osebe ter zapiše njihove značilnosti,
- identifikacijo s književno osebo lahko pokaže govorno ali pisno,
- učenec sledi dogajanju v besedilu in ga razčleni na dogajalne enote,
- ustno oziroma pisno obnovi zgodbo književnega besedila,
- učenec prepozna in poimenuje književne zvrsti,
- učenec zazna in doživi pesem, doživeto recitira pesemsko besedilo,
- najde in uporablja rimo ter aliteracijo ter dopolnjuje verze, ki se rimajo,
- v besedilu poišče, poimenuje in opiše primere ter stalne okrasne pridevke,
- sam tvori preproste primere komparacij in stalnih okrasnih pridevkov,
- razčleni zunanjo zgradbo pesmi,
- poimenuje in opiše balado,
- doživi in poimenuje ter opiše basen, pripovedko, roman in črtico,

- napiše doživljajski spis, pozna slogovne postopke: opis, oris, oznako in dvogovor,
- razčleni zunanjo zgradbo pripovednih besedil,
- učenec gleda/posluša in doživi dramsko besedilo,
- našteje prvine gledališkega dogodka (oder, luč, scena, kostumi...),
- sodeluje v razredni dramski uprizoritvi.